

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра політології, історії і філософії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

бакалавр

на тему: «Міжнародні організації як провідні суб'єкти міжнародних відносин»

Виконав: здобувач вищої освіти

за освітньою програмою

Політологія

спеціальності 052 Політологія

ступеня вищої освіти бакалавр

групи 052ПОЛІТбд_41

Наконецний І.В

Керівник: Некряч А.І

Рецензент: Перепелиця М.П

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

Освітня програма Політологія

Спеціальність 052 Політологія

Рівень вищої освіти бакалаврський

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія СИЗОНЕНКО

16 травня 2024 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наконечного Ігоря Владиславовича

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Міжнародні організації як провідні суб'єкти міжнародних відносин»

керівник роботи: Некряч Анастасія Іванівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 20 від 21 травня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 15 травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: інформаційні джерела та наукові дослідження відповідно до тематики кваліфікаційної роботи

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретичні основи функціонування міжнародних організацій

Розділ 2. Аналіз діяльності провідних міжнародних організацій

Розділ 3 Перспективи розвитку міжнародних організацій в ХХІ столітті

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 16 травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	02.04.2024 р. – 30.04.2024 р.	
2	Складання та погодження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	01.05.2024 р. – 15.05.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	16.05.2024 р. – 30.06.2024 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	16.05.2024 р. – 26.04.2025 р.	
5	Виконання теоретичних розділів роботи	16.05.2024 р. – 20.03.2025 р.	
6	Виконання дослідницького розділу роботи	01.02.2025 р. – 20.03.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	09.05.2025 р. – 16.05.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	16.05.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	17.05.2025 р. – 26.05.2025 р.	
10	Нормо-контроль	27.05.2025 р. – 28.05.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.06.2025 р. – 18.06.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Ігор НАКОНЕЧНИЙ

Керівник роботи

(підпис)

Анастасія НЕКРЯЧ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	8
1.1. Поняття та сутність міжнародних організацій	8
1.2. Класифікація та основні функції міжнародних організацій	11
1.3 Роль міжнародного права у формуванні діяльності організацій	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОВІДНИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	23
2.1. Організація Об'єднаних Націй (ООН) як універсальний інститут міжнародних відносин. Функції ОБСЄ, як впливової міжнародної організації	23
2.2. Аналіз регіональних міжнародних організацій на прикладі ОБСЄ	32
2.3. Неурядові організації та їх вплив на характер міжнародних відносин	40
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ХХІ СТОЛІТТІ	51
3.1. Проблеми діяльності міжнародних організацій на сучасному етапі функціонування світової політичної системи	51
3.2. Тенденції розвитку міжнародних організацій у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів	57
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема взаємодії держав і міжнародних організацій у світовій політиці продовжує залишатися однією з найважливіших як з теоретичної точки зору, так і з точки зору практичних завдань, пов'язаних з формулюванням і реалізацією національних інтересів України в мінливій системі міжнародних відносин. Початок ХХІ століття знаменується рядом суперечливих тенденцій. По-перше, зробивши ставку на одноосібне лідерство Америки у світі радикальні сили США прагнуть використати з цією метою ослаблення ролі Ради Безпеки і в цілому глибоку кризу, яку переживає ООН. Водночас у проведенні своєї лінії керівництво Сполучених Штатів прагне спертися на міжнародні організації та інститути західної орієнтації, у яких зберігають свій переважний вплив.

По-друге, продовжується посилення ролі міжнародних інститутів та механізмів у світовій економіці та політиці, розвиток регіональної та субрегіональної інтеграції в Європі, Азіатсько-тихоокеанському регіоні, Африці та Латинській Америці. Змінюється і сам характер міжнародних організацій, що проявляється у виробленні ними норм і правил, що мають пріоритетне значення стосовно законодавства держав-членів.

По-третє, наростає активність неурядових організацій, про що наочно свідчать не лише їхні акції, спрямовані на захист прав людини, співробітництво в галузі екології, а також заходи благодійного характеру, спрямовані на боротьбу з бідністю та злиднями.

По-четверте, сьогодні вже не так однозначно, як ще зовсім недавно, виглядає й сама проблема національного суверенітету. Поряд із його руйнуванням у слаборозвинених країнах та падінням ролі в країнах Євросоюзу, спостерігається зростання значення, яке надають своєму національному суверенітету такі великі гравці світової політики, як Китай, Індія, США.

На межі ХХ і ХХІ століть виникла реальна потреба у суттєвому підвищенні ефективності міжнародних організацій, насамперед універсальних організацій

системи ООН, з метою вирішення з їхньою допомогою найважливіших для виживання людства глобальних проблем.

Особливості та тенденції взаємодії міжнародних організацій та держав у світовій політиці є складною, «багаторівневою» проблемою, що перебуває на стику кількох предметних областей: історії та теорії міжнародних відносин, міжнародного права, діяльності міжурядових та неурядових організацій. Ця особливість досліджуваної проблематики робить необхідною умовою розкриття теми роботи звернення до досліджень у всіх названих галузях та використання міждисциплінарного підходу із залученням теоретичних досягнень таких дисциплін, як теорія, історія та соціологія міжнародних відносин, політологія та міжнародне право.

Об'єктом дослідження є міжнародні організації, як суб'єкти міжнародних відносин.

Предметом дослідження є аналіз міжнародних організацій та їх вплив на характер міжнародних відносин.

Мета дослідження – вивчення міжнародних організацій як провідних суб'єктів міжнародних відносин

Обумовлена мета передбачає виконання наступних завдань:

- розкрити значення та вплив ООН, як універсальної міжнародної організації. Функції ОБСЄ, як впливової міжнародної організації;
- розкрити особливості міжнародних відносин в контексті сучасних світових тенденцій;
- сформулювати висновки.

Методи дослідження. У було використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, системний та конкретно-історичний підходи, а також метод порівняльного аналізу, експертної оцінки тощо.

Огляд використаних джерел. Питання еволюції інституалізації світової політики та взаємодії міжнародних організацій та держав розглядаються в роботах низки вітчизняних та зарубіжних істориків. Правові питання, пов'язані з діяльністю міжнародних організацій, аналізуються у працях таких відомих

дослідників, як Балута І.В. [2], Кучик О. [11], Копійка В [15], Скрипник О. М. [18], Скрипник О. М. [27] та інші.

Питанням взаємодії держав та міжнародних організацій присвячено роботи таких дослідників як Алексеєнко І.В. [1], Жукорська Я. М. [6], Колісніченко К. С. [13], Лікарчук Д. С. [16], Фесенко, М. В. [30], Шуклін Ф. [34]. У зарубіжній науці дослідженням таких питань займаються Alvarez JE. [36], Gutner T. [40], Atieno C., Robinson C. [42], Hurd I. [44] та ін.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні та розкритті ролі міжнародних організацій в сучасному міжнародному праві та міжнародних відносинах, виявленні форм їх участі на різних стадіях міжнародних відносин, у формуванні міжнародної думки та міжнародно-правової свідомості.

Структура та обсяг роботи: кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінок, в тому числі список використаних джерел – 52 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Поняття та сутність міжнародних організацій

У сучасну епоху стрімкого розвитку науки та технологій жодна країна не може існувати у повній ізоляції – взаємодія між державами є необхідною умовою їхнього розвитку. Ця взаємодія відбувається в різних площинах, зокрема економічній та політичній. Одним із головних інструментів такої співпраці в наш час є міжнародні організації, які не лише координують взаємини між державами, а й приймають рішення щодо ключових глобальних викликів.

Серед актуальних світових проблем - забезпечення миру, екологічна безпека, інтеграційні процеси між країнами тощо. Саме міжнародні організації відіграють важливу роль у розв'язанні цих питань. У сучасній системі міжнародних відносин вони виступають як дієвий механізм співпраці та дипломатичної взаємодії.

Формування перших міжнародних організацій у XIX столітті стало природною відповіддю на процес інтернаціоналізації суспільного життя. Такі структури є особливою формою організації співпраці держав світу. На сьогодні межі впливу міжнародного права, особливості діяльності міжнародних організацій та їхні зростаючі можливості мають визначальний вплив на розвиток глобальної взаємодії.

Міжнародні організації можна охарактеризувати як добровільні об'єднання країн, створені на основі міжнародних угод відповідно до норм міжнародного права, які мають певну управлінську структуру та спільні цілі. Основне їхнє завдання полягає у координації дій держав для розв'язання спільних проблем людства. Зокрема, йдеться про розробку спільної стратегії дій і створення умов для її реалізації. Попри складність цього завдання, воно є надзвичайно важливим у сучасному світі.

Адже йдеться про країни з різною політичною, економічною та соціальною спрямованістю, з різним рівнем розвитку, які мають національні, культурні, релігійні, етнічні особливості. Попри спільність задач, що стоять перед країнами, кожна з них прагне власних цілей, що визначаються особливостями її позиції на сучасному етапі світової глобалізації, володіє різними ресурсами та можливостями. Такі відмінності й далі є головним фактором у вирішенні загальносвітових проблем. Значні труднощі на цьому шляху пов'язані з глобалізацією економіки, яка суттєво прискорила за останнє двадцятип'ятиріччя. Відтак слід проаналізувати суть глобалізаційних процесів.

Сутність цього явища полягає в тому, що в сферу міжнародного обміну та інтеграції залучено сотні тисяч підприємств та корпорацій, мільйони громадян різних сфер господарської діяльності - від видобутку сировини до виробництва складних машин та устаткування, техніки, технологій, від надання різноманітних видів послуг до передачі знань, інформації, капіталів, робочої сили [7, с. 35].

Ця тенденція, без сумніву, є позитивною і демонструє поступ людства через економічний і науково-технічний прогрес. Глобалізація економіки сприяє міжнародній співпраці для вирішення загальносвітових проблем. Завдяки глобалізації виникли унікальні перспективи для широкого міжнародного обміну науковими ідеями та для спільних досліджень і розробок науковцями й фахівцями різних країн у таких складних і практично мало вивчених сферах знань, як екологія, біосфера і ноосфера Землі, демографія у взаємодії з економікою, етнографією, соціологією, історією, правом, міжнародними відносинами [22, с.25].

Зауважимо, що міжнародні організації у глобалізаційному процесі мають такі основні риси:

- наявність установчого документа;
- постійний або регулярний характер діяльності;
- використання як основного методу діяльності багатосторонніх переговорів та обговорення проблем;
- прийняття рішень шляхом голосувань або консенсусу;

- рекомендаційний характер прийняття рішень [32, с. 45].

На основі наведеного визначення можна виокремити ключові характеристики, що визначають суть міжнародних організацій:

1. Для того щоб організація могла вважатися міжнародною, до її складу повинні входити щонайменше три суверенні держави.

2. Такі організації створюються й функціонують у межах норм міжнародного права. Оскільки учасниками міжнародної організації виступають не менш як три держави, її діяльність не може регламентуватися виключно національним законодавством окремих країн-учасниць. Це пояснюється тим, що правові системи різних держав мають свої особливості, які можуть вступати в суперечність одна з одною.

3. Юридичною основою для заснування будь-якої міжнародної організації виступає міжнародна угода (договір), укладена між державами-засновниками. Саме цей документ визначає головні аспекти функціонування організації: її завдання, механізми їх досягнення, систему управління та порядок формування її органів. Міжнародний договір залишається чинним і для держав, які приєднуються до організації після її створення.

4. Міжнародні організації наділені міжнародною правосуб'єктністю, що означає їхню здатність виступати активними учасниками міжнародно-правових відносин. Вони можуть встановлювати контакти з іншими державами та міжнародними структурами, а також мають визначене коло прав та обов'язків, необхідних для виконання своєї місії на глобальному рівні [10, с. 45].

Наявність правосуб'єктності підтверджується такими можливостями міжнародної організації: укладати угоди з іншими суб'єктами міжнародного права; нести відповідальність за свої дії згідно з міжнародним правом; вимагати компенсації за завдану шкоду; обмінюватися представництвами; надавати своїм посадовим особам певні імунітети й привілеї [12, с. 95].

У міжнародному праві та наукових джерелах термін «міжнародна організація» стосується як міжурядових (міждержавних), так і неурядових об'єднань [21, с. 44]. Основною юридичною ознакою міжурядових організацій є

договірна основа їх створення, що відрізняє їх від міжнародних неурядових структур.

Більшість міжнародних організацій сучасності створені на основі спеціальних міжнародних договорів - статутів (наприклад, Статут ООН, Статут ЮНЕСКО, Статут Ради Європи). Однак існує й інший механізм заснування таких структур - шляхом прийняття резолюцій головними органами вже діючих міжнародних організацій. Зокрема, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) була створена у 1964 році за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН №1995 (XIX), а Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) - у 1966 році на підставі резолюції №2152 (XXI) тієї ж Асамблеї [16].

У процесі створення міжнародних організацій провідну роль відіграють держави. Саме вони укладають установчі договори або схвалюють відповідні резолюції, надаючи організації юридичного статусу. Саме через це такі структури мають назву «міждержавні» або «міжурядові».

Здебільшого міжнародні організації створюються на невизначений термін. Вони мають постійну організаційну структуру та функціонують для досягнення визначених цілей, що відображають спільні наміри держав-засновників та окреслюють напрямки діяльності організації в майбутньому.

1.2 Класифікація та основні функції міжнародних організацій

Міжнародні організації є видом міждержавного співробітництва, який підрозділяється на урядові та неурядові міжнародні організації.

Міжнародні міжурядові організації - це об'єднання країн або державних установ, створені на основі міжнародних договорів між державами. у правових і договірних відносинах між державами-засновниками і державами, що приєдналися пізніше. Нові держави приймаються в організацію більшістю або одностайністю голосів її членів. (Організація країн-експортерів нафти, Форум країн-експортерів газу), певний рівень економічного розвитку (ОЕСР),

належність до якогось регіону світу (африканські знання), конкретні політичні (Рада Європи) для виконання умов [1, с. 98].

Основні риси міжнародних міжурядових організацій:

1. Членами міжнародних міжурядових організацій є незалежні держави. Вони створюють міжнародні міжурядові організації, приймають статут організації, беруть участь у голосуванні, обирають найвищі органи міжнародних міжурядових організацій.

2. Договірною основою міжнародної міжурядової організації є її статут, установчий документ, міжнародні договори, що оформляють новостворену, постійно діючу міжнародну юридичну особу в міжнародному просторі, поряд з визначенням прав і обов'язків груп (держав) на основі міжнародних та міжнародних договорів. як їх допоміжні органи. Наприклад, резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй про заснування Програми [19, с. 45].

Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) можуть створюватися за нормами будь-яких міжнародних договорів.

3. Кожна міжнародна міжурядова організація створюється з конкретними цілями. Саме цілі організацій визначають легітимність, авторитет та специфіку їх організаційно-правових інструментів.

4. Наявність функціонуючої внутрішньої організаційної структури (загальна ознака міжнародних міжурядових організацій та міжнародних неурядових організацій). Як правило, це організаційна структура парламентського союзу.

5. Усі міжнародні організації є суб'єктами міжнародного права (міжнародні міжурядові організації - традиційні, основні, реальні; міжнародні неурядові організації - нетрадиційні) [28, с. 12].

Міжнародні неурядові організації - це об'єднання іноземних фізичних та юридичних осіб, зареєстрованих у цій державі та суб'єктах різних країн, які мають право створювати громадські організації та обиратися до керівних органів

цих організацій. Міжнародні неурядові організації грають активну роль переважають у всіх сферах сучасних міжнародних відносин. Вони є лідерами у деяких областях. Міжнародні неурядові організації відповідають таким загальновизнаним критеріям:

- мета організації має міжнародне значення;
- робота з досягненню поставленої мети має міжнародне значення;
- засновник організації обирає країну реєстрації та здійснює свою діяльність відповідно до внутрішнього законодавства країни реєстрації; суб'єкти щонайменше двох держав є членами (учасниками) організації, чи ефективна діяльність організації здійснюється щонайменше ніж у двох державах [5, с. 425].

Велику роль у вирішенні глобальних проблем науки, підтримці миру в усьому світі та забезпеченні загальної безпеки відіграють держави та міжнародні міжурядові організації. Однак вирішити екологічні, демографічні, соціальні та інші проблеми силами лише однієї чи кількох держав та урядових організацій неможливо. Для ефективного вирішення цих завдань необхідно домогтися широкої та вирішальної участі всіх народів, адже наш світ є мережею економічної та політичної взаємодії. Світ фактично є єдиною міжнародною спільнотою. Сьогодні все більше країн починають розуміти необхідність реорганізації існуючих та нових структур, координації зусиль не лише держав, а й усього населення планети для вирішення небезпечних проблем людства [11]

Географічно міжнародні організації можуть бути глобальними, регіональними чи міжрегіональними за своїм характером. Спільна власність світових організацій зазвичай описується як багатостороння. У цьому сам термін підкреслює багатофункціональність і масштабність. Цілі та завдання організацій глобального характеру актуальні для всіх чи багатьох країн. До таких організацій належать Ліга Націй у міжвоєнний період, потім ООН та її спеціалізовані установи (Організація освіти, науки та культури, Всесвітня організація охорони здоров'я та ін.).

З огляду на загальну характеристику, визначимо ключові функції. Функції міжнародних організацій можна розглядати як зовнішній прояв їхньої діяльності, спрямованої на досягнення встановлених цілей (зокрема, контрольних, координаційних, регуляторних тощо). Зазначимо, що реалізація цих функцій допускається лише в межах компетенції, передбаченої установчими документами організації [10, с. 116].

Основні групи функціональних напрямів діяльності міжнародних організацій:

1. Функція сприяння:

- організація міжнародних зустрічей і конференцій;
- збирання, аналіз і систематизація статистичних та аналітичних матеріалів;
- публікація й розповсюдження дослідницьких матеріалів та статистики;
- надання технічних та організаційних ресурсів (наприклад, приміщень секретаріату) для проведення двосторонніх і багатосторонніх переговорів.

2. Функція спостереження передбачає моніторинг з можливістю публічного вираження позиції організації щодо важливих глобальних питань. Така позиція може впливати на формування громадської думки, а також слугувати інструментом тиску на економічну чи політичну політику окремих держав.

3. Функція нагляду – більш жорстка форма спостереження, яка вимагає від країн-учасниць регулярного звітування за уніфікованими формами, аналізу поточних тенденцій та отримання рекомендацій щодо економічного розвитку. Держави, які приєдналися до міжнародної організації, що реалізує наглядову функцію, зобов'язані приймати представників (експертні місії), забезпечувати їх доступом до необхідної інформації та бути відкритими у спілкуванні. Якщо держава виявляє бажання, конфіденційність обговорення зберігається. Прикладом є діяльність Міжнародного валютного фонду (МВФ), головна мета якого полягає у спостереженні за макроекономічною політикою держав-членів з метою надання професійних рекомендацій щодо запобігання кризам. Варто зазначити, що рекомендації МВФ не є обов'язковими до виконання, а держави можуть їх ігнорувати [43, с. 44].

4. Функція регулювання має на меті створення нормативної бази для впливу на поведінку держав. Вона полягає у розробці та впровадженні міжнародних норм, які країни добровільно погоджуються виконувати. Крім того, передбачені механізми контролю за їх дотриманням. Так, Всесвітня організація торгівлі (СОТ) функціонує на основі узгоджених багатосторонніх правил, які визначають умови міжнародної торгівлі, включаючи застосування санкцій у разі порушень. Антидемпінгові процедури СОТ є яскравим прикладом такого регулювання [27, с. 34].

5. Функція контролю передбачає постійний нагляд за відповідністю дій держав міжнародним правовим нормам та актам самих організацій. З цією метою здійснюється збір, перевірка та аналіз інформації, формуються відповідні висновки, які оформлюються у вигляді резолюцій. Часто держави-члени зобов'язані надавати регулярні звіти про виконання взятих на себе зобов'язань.

6. Інформаційна функція полягає у виконанні ролі головного вузла поширення, обміну та акумуляції інформації. Міжнародні організації виступають важливими учасниками глобального інформаційного процесу, приваблюючи не лише держави (у ролі членів або спостерігачів), але й інші міжнародні організації, транснаціональні корпорації та міжнародні лобістські групи. Таким чином формується особливий інформаційний простір, що наразі досліджений недостатньо. Разом із тим, французький дослідник Скрипник О. вказує, що міжнародні організації «виконують інформаційну функцію, оскільки є широко відкритими форумами для неформального діалогу між представниками різних країн» [18, с. 90].

Отже, варто наголосити, що міжнародні організації відіграють важливу роль як для окремих держав, так і для світової спільноти в цілому. Їхня багатофункціональність дозволяє впливати на всі ключові сфери суспільного життя, сприяючи як вирішенню глобальних проблем, так і розвитку міжнародної співпраці.

1.3 Роль міжнародного права у формуванні діяльності організацій

У міжнародно-правовій науці поняття «право міжнародних організацій» як самостійна галузь міжнародного громадського права трактується у двох сенсах. У широкому розумінні під цим терміном розуміється сукупність правових і принципів, що регламентують статус і діяльність міжнародних конференцій, міжнародних установ, міжнародних організацій та міжнародних органів. Право міжнародних організацій у вузькому значенні - це сукупність і принципів, які регулюють порядок створення, діяльність, статус і припинення існування міжнародних організацій [23, с. 331].

На наш погляд, видається коректнішим використовувати поняття «право міжнародних організацій» у вузькому розумінні з наступних підстав.

По-перше, міжнародна організація є суб'єктом міжнародного права, тобто учасником міжнародних відносин, які, своєю чергою, становлять предмет правового регулювання - основного атрибуту галузі права. Тут треба звернути увагу на те, що предмет правового регулювання спрямований на регулювання статусу міжнародних організацій як основних учасників міжнародних відносин, а якщо участь міжнародних організацій у цих відносинах відсутня, то немає сенсу включати у предмет регулювання права міжнародних організацій відносини за участю міжнародних органів чи міжнародних конференцій. У науці міжнародного права не враховуються такі риси міжнародних організацій, тому з'явилася думка, згідно з якою право міжнародних організацій є самостійною системою права, а також регулює правовий статус та діяльність не тільки міжнародних організацій, а й інших міжнародних органів, установ чи міжнародних конференцій [22, с. 90].

По-друге, діяльність міжнародних конференцій та міжнародних органів має тимчасовий характер, тобто вони створюються для вирішення конкретної справи або здійснюють свою роботу на території певної держави. Наприклад, Нюрнберзький міжнародний військовий трибунал як міжнародний орган існував з 20 листопада 1945 р. по 1 жовтня 1946 р., Токійський міжнародний військовий

трибунал - з 3 травня 1946 р. по 12 листопада 1948 р., Міжнародні кримінальний трибунал по Руанде 1 - з 9 р. Усі перелічені міжнародні органи було створено з метою застосування заходів кримінальної відповідальності стосовно осіб, які вчинили міжнародні злочини чи злочини міжнародного характеру [43, с. 34].

По-третє, встановлення відповідальності порушників - міжнародних організацій як учасників міжнародних відносин, які регулюють предмет права міжнародних організацій, не виключено, а для міжнародних конференцій чи міжнародних органів ніде не передбачається відповідальність, і вони не здатні вчиняти будь-яких правопорушень [42, с. 45].

Це свідчить про те, що до права міжнародних організацій входять в ті міжнародні відносини, в яких винятковими учасниками або носіями прав та обов'язків є міжнародні організації. Оскільки досі не завершено стадію кодифікації інституту відповідальності міжнародних організацій, у юридичній літературі всі питання відповідальності за порушення норм міжнародного права в основному розробляються та обговорюються лише щодо держав.

По-четверте, на наш погляд, у право міжнародних організацій включаються такі норми, які в основному спрямовані на регулювання статусу міжнародних організацій з моменту їх створення до припинення існування, а ці норми не в повному обсязі зачіпають регулювання статусу міжнародних органів та міжнародних конференцій. Оскільки немає сумніву у тому, що створення міжнародних органів прокуратури та міжнародних конференцій у системі міжнародних відносин відбувається з ініціативи міжнародних організацій, їх діяльність надалі регулюється нормами міжнародного громадського права, а чи не права міжнародних організацій [1, с. 45].

Справді, зародження тієї чи іншої системи прав та галузі права безпосередньо пов'язане з появою суспільних відносин, які вимагають правового регулювання. Актуальним завданням є чітко визначення суспільних відносин, що становлять предмет регулювання права. Їх можна поділити на три групи:

1) внутрішньодержавні чи національні суспільні відносини (вони зароджуються в тій чи іншій державі і не виходять за її межі);

2) міжнародні відносини (їхня поява пов'язана з визнанням світової спільноти, а не тієї чи іншої держави);

3) суспільні відносини, які не зосереджені ні на національних, ні на міжнародних відносинах, тобто називають іноземними відносинами.

Справедливо буде виділити правові системи, систему права або галузь права, що регулюються на основі суспільних відносин, а не на основі суб'єкта, форми права та інших критеріїв, тому що права мають людську природу, від народження до смерті супроводжують людину. Якщо ж вони таке значення втратять, як це сталося в рабовласницькому суспільстві, людина стане об'єктом права, тобто право захищатиме його як товар. Взагалі, в інтересах людини права мають природні та позитивні якості, а не природу, оскільки природа права тісно пов'язана з людиною та суспільством, а не з природою як такою чи державою [2, с. 108].

Поділ суспільних відносин на публічні та приватні, типові та нетипові, міжнародні міждержавні та міжнародні недержавні, як правило, відбувається на основі суб'єктів їх учасників. Юридичні особи, держави, міжнародні організації та інші освіти являють собою форми участі людини у суспільних відносинах; при цьому форми участі завжди змінюються, але суспільні відносини, які означають відносини між людьми, залишаються незмінними. Розмежування правових систем залежно від своїх суб'єкта чи форми висловлювання є спірним. У зв'язку з цим справедливо розділити право на системи чи галузі на основі регулювання суспільних відносин, тому що до складу суспільних відносин включаються суб'єкт, об'єкт, зміст, факт та інші елементи [9, с. 203].

Отже, вчені з предмета права міжнародних організацій виключають приватноправові відносини з іноземним елементом і вважають, що право міжнародних організацій регулює суто типові (публічні або міждержавні) відносини, що також є спірним. Взагалі, розподіл права на громадське та приватне зазвичай пов'язується з римським юристом і державним діячем Ульпіаном, який жив на межі II та III ст. Громадське право він відносив до становища держави, а приватне - до становища окремих осіб. Тим часом

Алексеев І.В. вказує на помилковість думки, згідно з якою «розподіл права на приватне та публічне перегукується з римським правом», і зазначає, що такий поділ «насправді... аж ніяк не завжди було йому притаманне і далеко не скрізь має місце в даний час. У країнах англо-американської правової традиції його не було раніше, немає й досі. Немає його і в мусульманських країнах та в деяких інших, наприклад, у країнах із звичайно-правовою системою права» [1, с. 30].

Слід, однак, відзначити, що права в тій чи іншій державі існують і створюються заради користі держави, а також на користь інших суб'єктів права, у тому числі фізичних та юридичних осіб. Закономірно тому вважати, що у будь-якій галузі права чи системі права не виключено норми публічно-правового і частноправового характеру. У зв'язку з цим не можна заперечувати приватно-правові компоненти права міжнародних організацій. Оскільки право міжнародних організацій є самостійною галуззю міжнародного громадського права, а міжнародні відносини регулюються її предметом, який входить у предмет регулювання національного права, вчені не заперечують предмет права міжнародних організацій рамках міжнародних відносин. Останні загалом не виключені із предмета регулювання міжнародного права.

Як пише Козак Ю.Г., «з виникненням міжнародних організацій з'явився новий різновид – міжнародні відносини в рамках міжнародних організацій. До них належать:

- 1) відносини держав між собою як члени міжнародних організацій;
- 2) відносини держав-членів з міжнародною організацією;
- 3) відносини між органами міжнародної організації;

4) відносини міжнародної організації з державами – не членами. Почали складатися і відносини між організаціями. У свою чергу, поява нових видів міжнародних відносин зумовлює необхідність їх регулювання нормами міжнародного права» [10, с. 131]. Дослідник зауважує, що «в цей період мало місце зародження права міжнародних організацій як галузі міжнародного права, безпосередньо пов'язаної з появою на міжнародній арені специфічного предмета правового регулювання, яким з'явилися міжнародні відносини в рамках

міжнародної організації, в якому були зацікавлені суверенні держави» [10, с. 131].

Отже, Балута І.В. в предмет регулювання права міжнародних організацій включає тільки ті міжнародні відносини, які юристи-міжнародники називають «типовими», «публічними», «владними», «міждержавними», а міжнародні відносини «нетипові», «приватні», «невладні», «неміждержавні права вважає предметом [2, с. 106].

У роботах Кучик О. ясно не зазначена природа міжнародних відносин як предмет регулювання права міжнародних організацій. Але на основі його класифікації норм правового регулювання можна виділити три групи міжнародних відносин, що входять у предмет права міжнародних організацій:

1) міжнародні відносини, пов'язані зі структурою міжнародних організацій, компетенцією та функціями їх органів, а також з режимом та трудовими відносинами різних категорій персоналу, вирішенням майнових, фінансових та інших проблем, тобто такі міжнародні відносини, що регулюють внутрішнє право міжнародних організацій, або, як його ще називають, власне право міжнародних;

2) відносини міжнародних організацій із державами та іншими міжнародними організаціями (норми, що регулюють ці відносини, називаються правом зовнішніх (дипломатичним правом) міжнародних організацій);

3) міжнародні відносини, пов'язані з діяльністю міжнародних організацій у процесі міжнародної правотворчості [11].

Більшість вчених щодо регулювання права міжнародних організацій включають міжнародні відносини, пов'язані зі створенням, структурою, функціями, повноваженнями та діяльністю міжнародних організацій, їх взаємодією з іншими суб'єктами міжнародного права, а також їх участю в міжнародно-правових відносинах (див., наприклад [23, с. 331].

Все це свідчить про те, що досі в науці та практиці не визначені «чисті» міжнародні відносини, які входять до правового регулювання права міжнародних організацій. Щоб прояснити це питання, треба визнати: основним

критерієм поділу права на галузі чи системи виступають суспільні відносини, які є предметом їх правового регулювання; Інші критерії, такі як спосіб, суб'єкт, форма (джерело) права, відповідальність та ін., носять додатковий характер.

Як було зазначено вище, суспільні відносини, які є предметом правового регулювання, поділяються на три групи: внутрішньодержавні (національні) правовідносини, міжнародні відносини, що регулюють міжнародне право, тобто міжнародні правовідносини, і, нарешті, іноземні відносини, які регулюються міжнародним приватним правом. Можливо, правильніше буде міжнародне право називати іноземним правом, а відносини, які регулюють його предмет, називати іноземними правовідносинами. Зазначимо, що на даний момент щодо суспільних відносин, які регулюють предмет міжнародного права, застосовується різна термінологія [12, с. 95].

Взагалі, не можна право міжнародних організацій відривати від міжнародного права, воно не існує поза міжнародним правом і не може бути протиставлене йому. Іншими словами, право міжнародних організацій формується в рамках системи міжнародного права зі своїми особливостями, що відрізняють його від інших галузей. Одна з характерних рис сучасного етапу розвитку права міжнародних організацій - подальше розширення кола міжнародних відносин, регульованих цією галуззю міжнародного права. персоналу, вирішення майнових, фінансових та інших проблем (ці відносини регулюються внутрішнім правом міжнародних організацій); системою, громадянством та територією).

Отже, у результаті аналізу сутності, особливостей і ролі міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин встановлено, що вони виступають ключовими суб'єктами міжнародного права, здатними здійснювати вплив на регулювання глобальних проблем. Правова природа міжнародних організацій визначається їхнім статусом суб'єктів міжнародного права, який забезпечує їхню здатність укладати угоди, приймати рішення та виконувати міжнародно-правові функції. Дослідження різних підходів до визначення статусу міжнародних організацій показало, що важливо враховувати їхню

специфіку - як автономних утворень із власним правовим режимом, що відрізняє їх від держав та інших суб'єктів міжнародного права. Крім того, було виявлено, що діяльність міжнародних організацій регулюється особливою галуззю міжнародного права - правом міжнародних організацій, яке формує рамки для їх створення, функціонування та припинення, а також визначає їхню правову відповідальність.

Узагальнення правового регулювання діяльності міжнародних організацій демонструє, що це право є невід'ємною частиною міжнародного права загалом і водночас має власні специфічні риси. Воно спрямоване на регулювання «типових» публічних міжнародних відносин, пов'язаних із статусом та функціями організацій, а також їх взаємодією з державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

Отже, міжнародне право відіграє фундаментальну роль у формуванні діяльності міжнародних організацій, забезпечуючи їх легітимність, функціональність та ефективність у світовій політиці і міжнародних відносинах. Подальший розвиток цього правового інституту сприятиме глибшій інтеграції міжнародних організацій у глобальну систему управління і зміцненню міжнародного правопорядку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОВІДНИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Організація Об'єднаних Націй (ООН) як універсальний інститут міжнародних відносин

Особливий інтерес для багатьох практиків та експертів становить діяльність Організації Об'єднаних Націй (ООН), яка є найбільшою міжнародною організацією, яка продовжує відігравати важливу роль основи та гаранта міжнародного правопорядку, системоутворюючого елемента сучасної системи міжнародних відносин та багатостороннього міжнародного співробітництва.

Як відомо, на сучасному етапі ООН стикається з новими проблемами, які є неминучим наслідком глобалізації міжнародної життєдіяльності, яка проявляється у виникненні низки нових глобальних викликів та загроз міжнародній безпеці [8, с. 130].

Незважаючи на певні складнощі, Організації Об'єднаних Націй все ж таки вдалося внести протягом усього періоду її існування, і, зокрема, в період «холодної війни», значний внесок у підтримку міжнародного миру та безпеки.

В даний час ООН концентрує свої зусилля на вирішенні внутрішньодержавних конфліктів, які нерідко мають негативні наслідки для всього міжнародного співтовариства. Найчастіше ці конфлікти спричиняють серйозні гуманітарні проблеми.

Як показує сучасна міжнародна обстановка, на етапі нової хвилі глобалізації виникає величезна кількість суперечок і конфліктів, багато з яких мають внутрішньодержавний та міжетнічний характер, і складно піддаються врегулюванню та вирішенню через відсутність у втягнутих сторін необхідних для цього політичних ресурсів.

У цій ситуації виникає необхідність у втручанні третьої неупередженої сторони, покликаної сприяти найбільш оптимальному вирішенню конфліктів, що виникають. Залучення до переговорного процесу, в якому беруть участь

сторони, що сперечаються, третьої незалежної сторони з метою мирного врегулювання даного спору прийнято розглядати як посередництво, яке виступає як важлива превентивна стратегія в процесі розвитку конфліктної ситуації. Посередництво ООН може сприяти припиненню конфлікту, не дозволяючи довести спірну ситуацію до стадії гострого збройного протистояння, або сприяти мирному будівництву на постконфліктній стадії, домагаючись дотримання досягнутих мирних угод [30, с. 140].

У таких умовах зростає актуальність посередницької діяльності Організації Об'єднаних Націй, яка є найважливішим міжнародно-правовим суб'єктом вирішення конфліктів. Особливої актуальності набувають проблеми функціонування різних органів ООН, координація та зміцнення співробітництва між ними, перегляд структури головних органів Організації Об'єднаних Націй.

ООН функціонує як міжнародна організація, виступаючи як суб'єкт міжнародного права. З метою визначення специфіки ООН, її правової природи необхідно визначити, до якого різновиду міжнародних організацій вона належить.

Міжнародні організації прийнято поділяти на міжурядові та неурядові. Перша категорія міжнародних організацій, організації міжурядового типу, виступають як традиційні та типові суб'єкти міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктність розглянутих організацій має вторинний характер, будучи похідною від волі держав, що є членами цих організацій, а також отримує закріплення в установчих документах. Зазначені організації характеризуються меншим обсягом міжнародної правосуб'єктності порівняно з державами-членами, однак, незважаючи на цю обставину, вони входять до категорії повноправних та базових міжнародно-правових суб'єктів. У спеціальних дослідженнях міжнародні міжурядові організації визначаються як об'єднання держав, що створюються на базі міжнародно-правових актів, відрізняються наявністю органів, що діють на постійній основі та спеціальними статутними документами [31].

Деякі дослідники ще виділяють як факультативну ознаку міжурядових організацій наявність певної узгодженої компетенції.

Так, з погляду Скрипник О.М., під міжнародної міжурядової організацією слід розуміти конференції держав, що функціонують постійно і виникають з урахуванням багатосторонніх договорів міжнародного характеру [27, с. 45].

Що ж до міжнародної неурядової організації, вона характеризується низкою відмінностей від організацій міжурядового типу. Специфіка міжнародних неурядових організацій полягає у їх створенні на основі установчих документів, а не міжурядових угод: ці документи, у свою чергу, підлягають реєстрації на основі національного законодавства конкретної держави.

Міжнародна неурядова організація також виступає як представники громадськості різних світових держав, які об'єднані єдиними цілями та завданнями, що відповідають основним принципам Організації Об'єднаних Націй, а також нормам міжнародного права, не будучи при цьому орієнтованою на комерційні цілі, пов'язані з отриманням прибутку. Організації такого типу також діють біля більш ніж двох країн [21, с. 34].

Структуру ООН утворюють органи, що функціонують на постійній основі, до яких належать Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Міжнародний Суд, Економічна та Соціальна Рада, Рада з опіки, Секретаріат: структура та компетенція цих органів будуть розглянуті у другому розділі магістерської дисертації [34, с. 330].

Організацію Об'єднаних Націй не можна розглядати як конфедерацію, оскільки вона не має державної влади. Не є вона і світовим урядом: ООН спочатку створювалася як організація співробітництва держав у різних сферах міжнародних відносин. У міжнародно-правових дослідженнях висловлюється точка зору, згідно з якою Організація Об'єднаних Націй є свого роду прообразом світового уряду: дослідники, що дотримуються цієї думки, нерідко проводять паралелі між прийнятими ООН рішеннями і постановами і нормотворчою діяльністю, що здійснюється органами влади окремих держав [41, с. 45].

Якщо брати до уваги такий критерій, як коло учасників, Організацію Об'єднаних Націй, необхідно розглядати як універсальну міжнародну організацію: організації такого типу характеризуються відкритістю для участі у ній всім країнам світу. Специфічною характеристикою ООН є наділення у межах всіх країн правом голоси у процесі прийняття рішення з найважливіших політичних питань.

Організація Об'єднаних Націй має здатність до розвитку довірчих відносин з різними країнами та народами: реалізації цієї функції багато в чому сприяє найбільша серед усіх міжнародних організацій мережа представництв у різних країнах, покликана надавати їм різноманітну підтримку з метою їх розвитку. За критерієм характеру компетенції ООН слід як організацію, має загальну компетенцію. Це проявляється у здатності Організації Об'єднаних Націй здійснювати розв'язання широкого спектра питань, що торкаються різноманітних сфер суспільного життя, у тому числі соціальну, економічну, політичну, екологічну, військову тощо [34, с. 331].

Як уже зазначалося вище, ООН є відкритою організацією, якщо брати до уваги порядок вступу до цієї організації нових членів. Тут передбачається можливість вступу до Організації Об'єднаних Націй будь-яких держав на їх розсуд.

У цьому полягає відмінність ООН від міжнародних організацій закритого типу, вступ до яких можливий лише за умови наявності особливого запрошення з боку держав, які є початковими членами цієї міжнародної організації. Можливість стати членом Організації Об'єднаних Націй є у будь-якого миролюбної держави, здатної прийняти на себе зобов'язання, що містяться в Статуті ООН, а також має можливості та бажання до виконання цих зобов'язань. Відповідно до документів ООН, прийом нових членів до цієї організації здійснюється на основі постанови Генеральної Асамблеї та у відповідність до рекомендацій, даних Радою Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Країною, яка останньою вступила в ООН на даний момент часу, є Південний Судан (2011 р.) [8, с. 123].

Аналіз сутності ООН як міжнародної організації передбачає виділення її основних цілей та принципів. Щодо цілей Організації Об'єднаних Націй, то вони закріплені у ст. 1 Статуту [17].

До основних цілей ООН відносяться:

1) підтримання міжнародного миру та безпеки, що передбачає вжиття ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру та проведення мирними засобами, на основі принципів справедливості та міжнародного права, залагодження чи вирішення міжнародних спорів чи ситуацій, що можуть призвести;

2) розвиток дружніх відносин між націями на основі поваги до принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживання інших відповідних заходів з метою зміцнення загального світу;

3) здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру та у заохоченні та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, без відмінності раси, статі, мови, релігії;

4) здійснення ролі центру для узгодження дій націй у рамках досягнення вищезазначених цілей.

Необхідно відзначити, що деякі дослідники, до яких належать, зокрема, Шуклін Ф., Гуменюк А., вважають, що «цілі ООН одночасно є її принципами», виступають як «правових норм, які встановлюють основи взаємовідносин всіх її членів» [34, с. 332].

Принципи функціонування Організації Об'єднаних Націй виділено у ст. 2 Статуту ООН. До них відносяться:

- принцип суверенної рівності всіх членів ООН;
- принцип сумлінного виконання прийнятих зобов'язань, необхідних для забезпечення прав та переваг, що впливають із приналежності до складу членів Організації Об'єднаних Націй;

- принцип вирішення міжнародних суперечок мирними засобами таким чином, щоб не наражати на міжнародний мир і безпеку і справедливість;
- принцип утримання від загрози силою у міжнародних відносинах чи застосування сили як проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави, що є несумісним із цілями Організації Об'єднаних Націй;
- принцип надання всілякої допомоги ООН усіма її членами в рамках дій, що вживаються даною організацією відповідно до її статуту, та утримання від надання допомоги будь-якій державі, проти якої ООН здійснює дії превентивного чи примусового характеру;
- принцип забезпечення Організацією Об'єднаних Націй відповідності діяльності держав, які не є її членами, принципам функціонування ООН, що є необхідним для підтримки міжнародного миру та безпеки;
- принцип неприпустимості втручання Організації Об'єднаних Націй у справи, які стосуються внутрішньої компетенції окремих держав [17].

З урахуванням характеру та змісту основних цілей та принципів функціонування Організації Об'єднаних Націй, а також спрямованості здійснюваної їй практичної діяльності, можна зробити висновок про наявність у цієї організації самостійної волі, яка необхідна ООН для реалізації як основних, так і похідних завдань (на відміну основних завдань, які закріплені в Статуті ООН, похідні завдання відображені в резолюціях, що видаються основоположними) [5, с. 425].

Що стосується власне правосуб'єктності Організації Об'єднаних Націй, то вона знаходить вираз насамперед у її договірній правоздатності, яка передбачає можливість укласти різні міжнародні угоди в рамках компетенції ООН. Так, відповідно до ст. 6 Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями, «правоздатність міжнародних організацій укласти договори регулюється правилами цієї організації». Організація Об'єднаних Націй наділена правом укладання договорів з різними національними державами та міжнародними

організаціями, що включає право вимоги належного виконання цих договорів. Розглянуті договори, своєю чергою, виступають як найважливіших джерел міжнародного громадського права [8, с. 131].

Поряд з договірною правоздатністю, ООН також має право брати участь у так званих дипломатичних зносинах: при Організації Об'єднаних Націй акредитуються представництва тих держав, які є членами цієї організації, а також представництва інших держав, зокрема, держав-спостерігачів. ООН має право мати власні представництва на території держав-членів.

Головною рушійною силою транзиту ООН у напрямку адаптації до викликів глобалізації вважаються МНУО – міжнародні неурядові організації. Вони не обтяжені інерцією історії та зразків поведінки, що склалися, на міжнародній арені, а тому активно освоюють нові сфери міжнародної комунікації, сприяючи становленню нових галузей та інститутів міжнародного права. Найбільш суттєвий їхній внесок у справу розширення та сприяння демократії за допомогою моніторингу виборів, контролю за дотриманням прав людини, сприяння розміщенню біженців та вимушених переселенців тощо. Центральна роль МНО у світовому політичному процесі проявляється у їх регулярній участі у конференціях ООН з питань стану довкілля, проблем сталого розвитку, прав людини. Члени МНО офіційно представлені у таких структурах Організації, як МОП, ОЕСР, ЮНЕСКО, ЕКОСОС [2, с. 111].

Істотним результатом участі МУНО у діяльності органів організації стала поява у неї нової функції - міжнародного банку інформації, похідної від інформаційно-аналітичних та контрольних функцій різних її органів. Різні органи ООН здійснюють моніторинг рівня взаємовигідного співробітництва в різних сферах, визначаючи тим самим ступінь ефективності застосування конвенційних норм міжнародного права, що регулюють взаємодію у сфері забезпечення загальної безпеки. Формування порядку денного основних органів організації (в особі Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки), а також проектів та рекомендацій спеціальним та допоміжним органам ООН (МАГАТЕ, Комісії

Міжнародного права, Комітету з прав людини) неможливе без здійснення цієї функції [21, с., 67].

ООН може надавати різноманітну, а головне, оброблену за єдиною методикою інформацію глобального (тобто. значимого всім акторів міжнародних відносин) характеру. Ефективність виконання ООН функції інформаційного банку визначається не лише доступністю створених нею ІБД для всіх держав (а не лише для членів ООН), а й відносною дешевизною інформаційного капіталу ООН. Кооперація багатьох учасників, які надають організації фрагментовану інформацію, а отримують від неї замість систематизовану (агреговану), істотно знижує їх транзакційні витрати, роблячи інформаційне співробітництво членів ООН по-справжньому взаємовигідним [49].

За багатьма ключовими проблемами світової політики досі немає чітких відповідей на питання про те, хто формує порядок денний ООН, виділяючи пріоритетні проблеми світового розвитку, хто забезпечує фінансові, матеріальні та кадрові ресурси для вирішення глобальних проблем, хто застосовує силу до порушників норм міжнародного права. Рішення, зазвичай, приймаються посадовими особами ООН та численною бюрократією її структурних підрозділів, які вважають себе зобов'язаними відповідати, чиї інтереси вони просувають. Тим самим, МНУО виконують не лише функцію громадського контролю за прийняттям рішень з глобальних питань, а й виступають у ролі своєрідних стримувань та противаг стосовно держав як головних акторів традиційного світопорядку [8, с. 123].

Аналізуючи Статут ООН, можна сказати, що він справедливий та спрямований на встановлення порядку у суспільстві. З усього вищесказаного стає ясно, що роль та міжнародне значення Організації Об'єднаних Націй дуже велика. Вона полягають у підтримці загального миру та безпеки, взаєморозуміння між усіма державами; побудову дружніх, добросусідських відносин та співробітництва між ними; гарантування дотримання прав та основних свобод людини незалежно від її расової, релігійної, етнічної

приналежності, рівноправності всіх людей на планеті; забезпечення беззаперечного виконання всіх його пунктів [17]. Статут ООН дає організації права, що дозволяють виконувати своє призначення. Статут забороняє всі військові конфлікти та дії, тим більше використання ядерної зброї. ООН встановила табу з його застосування. За допомогою Ради Безпеки Статут займається врегулюванням регіональних конфліктів. Варто зазначити, що діяльності ООН притаманне не тільки реагування на події, що вже відбулися, а й проведення профілактичних заходів для їх уникнення. Статут Організації Об'єднаних Націй об'єднує всі держави для однієї вищої мети - позбавити майбутні покоління від лих та кризових ситуацій шляхом врегулювання та підтримання правопорядку; знову утвердити віру в права людини, в гідність та цінність її особистості, в рівноправність чоловіків і жінок, великих та малих націй, представників усіх рас та віросповідань. Водночас ООН не втручається у внутрішні справи держав, не забирає у них суверенітет і навіть забезпечує гуманітарну допомогу країнам, що потребують її [40, с. 56].

У контексті нових глобальних викликів та зміни природи міжнародних відносин, важливого значення набуває взаємодія Організації Об'єднаних Націй з міжнародними неурядовими організаціями (МНУО), які дедалі активніше впливають на глобальні політичні процеси. МНУО, не будучи обтяженими історично сформованими шаблонами дипломатичної поведінки, виявляють значну гнучкість і здатність швидко адаптуватися до нових умов міжнародного співробітництва. Це дозволяє їм ефективно діяти в таких чутливих сферах, як сприяння демократії, моніторинг прав людини, допомога біженцям та вимушеним переселенцям, а також участь у розв'язанні гуманітарних криз.

МНУО стали постійними учасниками міжнародного діалогу, зокрема через регулярну участь у конференціях ООН, присвячених захисту довкілля, сталому розвитку, захисту прав людини. Вони офіційно представлені в таких структурах системи ООН, як Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Економічна і соціальна рада

(ЕКОСОС), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) тощо [2, с. 111].

Істотним результатом такої взаємодії стало формування в межах ООН нової функції - функції глобального інформаційного банку. Вона є похідною від аналітичної та моніторингової діяльності численних структур Організації, які здійснюють оцінку рівня ефективності міжнародного співробітництва, реалізації конвенційних норм міжнародного права та дотримання принципів забезпечення миру й безпеки.

Інформаційна діяльність ООН дозволяє формувати порядок денний Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, спеціалізованих агентств (наприклад, МАГАТЕ, Комісії міжнародного права, Комітету з прав людини тощо), а також виступає базисом для підготовки проектів рішень і рекомендацій. Значною перевагою ООН у цій площині є її здатність забезпечувати обробку інформації за єдиними міжнародними стандартами та методиками, що гарантує її об'єктивність, порівнюваність і універсальність для усіх держав-членів.

Отже, в умовах нової хвилі глобалізації Організація Об'єднаних Націй не лише виконує свою класичну місію гаранта міжнародного правопорядку, а й активно трансформується, розширюючи свою компетенцію завдяки співпраці з недержавними суб'єктами, зокрема МНУО, і посилюючи аналітичну складову своєї діяльності, що сприяє підвищенню ефективності прийняття міжнародно-правових рішень

2.2. Аналіз регіональних міжнародних організацій на прикладі ОБСЄ

В даний час простежується посилення ролі регіональних організацій у встановленні правопорядку в постконфліктних державах при здійсненні миротворчої діяльності. Деякі організації у своїй створили власні концепції миротворчої діяльності. Проте, як і раніше, основним чинним актором у цій сфері виступає ООН.

Статут ООН, а також інші норми та принципи сучасного міжнародного права визнають правомірність існування регіональних угод або органів для вирішення питань, що мають відношення до підтримки міжнародного миру та безпеки.

У доповіді Генерального секретаря ООН «Порядок денний для миру» було зазначено, що «регіональні дії з метою децентралізації, делегування повноважень чи співробітництва з ООН могли б не лише полегшити ношу Ради Безпеки, а й сприяти глибшому за змістом співучасті, формуванню консенсусу та демократизації у міжнародних справах» [35].

У резолюції Ради Безпеки ООН було вказано на необхідність підтримки регіональних і субрегіональних ініціатив, а також зміцнення координації між ООН та регіональними організаціями в галузі запобігання конфліктам та підтримці миру [9].

У резолюції 1631 від 2005 року РБ наголосив на необхідності заохочення регіонального співробітництва, у тому числі за рахунок залучення регіональних та субрегіональних організацій до мирного врегулювання спорів, та включення конкретних положень з цією метою до майбутніх мандатів операцій з підтримки миру та світобудування, санкціонованих Радою Безпеки [30, с. 145].

Співпраця з регіональними та іншими організаціями постійно перебуває у центрі уваги ООН. Відомі приклади взаємодії ООН з регіональними організаціями - це операції в Югославії спільно з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), Європейським союзом (ЄС) та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), в Сомалі та Західній Сахарі з Африканським союзом (АС). Незалежних держав (СНД), у Таджикистані разом із силами СНД. При цьому взаємодія з регіональними міжнародними та неурядовими організаціями нині має обмежений характер, проте має великий потенціал розвитку [13, с. 118].

Для України має особливу важливість, з погляду національних інтересів участь у операціях з підтримки миру в складі ОБСЄ [51].

У роки «холодної війни», коли світ був розділений на два ворожі табори, було непросто знайти майданчик для їхнього діалогу. Як наголошує вітчизняний дослідник Дубовик В., унікальність ОБСЄ (до 1995 р. НБСЄ - Нарада з безпеки та співробітництва в Європі) полягає в тому, що «держави, що належать до різних суспільно-політичних систем і входили в протилежні один одному військові структури - НАТО і Організацію Варшавського договору (ОВД), - а також нейтральні та неприєднані держави зуміли організувати постійний процес діалогу та переговорів щодо актуальних проблем забезпечення миру та стабільності на континенті» [4, с. 319].

Аж до початку 1990-х років НБСЄ відігравала важливу роль у стабілізації ситуації в Європейському регіоні. Однак після Югославського конфлікту ОБСЄ була витіснена на другий план такими організаціями, як ЄС та НАТО. «Не володіючи ні ефективними інструментами для проведення політики „примусу до миру“, ні політичною волею до дії, ОБСЄ була багато в чому замінена іншими дійовими особами у сфері європейської безпеки» [25].

Варто сказати кілька слів про структуру ОБСЄ та особливості її функціонування. Сьогодні до ОБСЄ входять 57 країн. В основі діяльності ОБСЄ лежать три базові документи: Гельсінський заключний акт (1975), Паризька хартія для нової Європи (1990), Хартія європейської безпеки (1999).

Пріоритетами ОБСЄ є раннє попередження, запобігання конфліктам, врегулювання криз та постконфліктне відновлення країн. З моменту свого створення ОБСЄ спирається на концепцію всеосяжної та неподільної безпеки, що об'єднує три виміри («три кошики») – військово-політичний, економіко-екологічний та гуманітарний (людський). Розглянемо діяльність ОБСЄ у цих напрямках [47, с. 22].

Військово-політична сфера діяльності ОБСЄ. Організація використовує комплексний підхід до безпеки, який включає механізми щодо запобігання та врегулювання конфліктів. Організація також прагне підвищення військової безпеки шляхом сприяння більшій відкритості, прозорості та співпраці. До військово-політичної сфери діяльності ОБСЄ належить контроль над

озброєннями, протидія транскордонним загрозам, боротьба з тероризмом, запобігання конфліктам, поліцейські операції [51, с. 570].

Економічна та екологічна сфера діяльності ОБСЄ передбачає моніторинг подій, які можуть спричинити загрозу економічній та екологічній безпеці держав. До економічної сфери діяльності ОБСЄ входить управління міграцією, забезпечення транспортної та енергетичної безпеки. До екологічної сфери діяльності належать заходи щодо охорони навколишнього середовища, утилізації небезпечних відходів, управління водними ресурсами тощо [50, с. 48].

Діяльність ОБСЄ у гуманітарній сфері спрямована на забезпечення пошани прав та основних свобод людини та боротьбу з усіма формами дискримінації. Пріоритетними напрямками є боротьба з торгівлею людьми, демократизація, дотримання тендерної рівності, прав меншин, свободи ЗМІ тощо.

Слід зазначити, що сьогодні ОБСЄ стикається з певними труднощами. Дослідники вперше заговорили про це після військової операції НАТО в Косово без санкції Ради безпеки ООН, коли ОБСЄ була відсунута на задній план. Організація «не виправдала очікування, висловлені у Парижі 1990 року. Вона не змогла стати головною загальноєвропейською структурою з питань безпеки» [47, с. 23].

ОБСЄ не має статуту, що тягне за собою відсутність чіткого визначення місця Організації в загальній структурі безпеки. Як політики, так і політологи часто запитують: якщо на європейському континенті існують такі структури, як ЄС та НАТО, чи є потреба в ОБСЄ? Адже ще на початку 1990-х Північноатлантичний альянс «все впевненіше надавав собі ті функції, які раніше належали ОБСЄ» [25].

1990 р. в рамках НБСЄ було створено Бюро з вільних виборів, згодом перетворене на Бюро з демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ), яке було покликане сприяти демократизації держав Центральної та Східної Європи та колишніх радянських республік. В результаті в 1990-і та 2000-ті роки гуманітарний вимір в ОБСЄ вийшов на перший план. На Заході ОБСЄ багатьма

розглядалося як інструмент розширення європейського інтеграційного простору [48, с. 20]. У цьому роль військово-політичного компонента співробітництва знижувалася. В цілому, країни ЄС виступають в ОБСЄ «єдиним фронтом», тобто їх позиції збігаються за такими ключовими напрямками діяльності Організації, як протидія тероризму і організованій злочинності, запобігання конфліктам і т.д.

Говорячи про політику Німеччини в ОБСЄ, варто відзначити, що «косівський конфлікт став важливою подією в еволюції зовнішньополітичної стратегії Німеччини після її об'єднання в 1990 р. Вперше після 1945 р. бундесвер брав участь у військових діях за межами національних кордонів» [52, с. 99].

На початку 2016 року головування в ОБСЄ перейшло до Німеччини.

Автори документа виділяють шість основних напрямів головування Німеччини в ОБСЄ.

По-перше, це врегулювання криз і конфліктів, де особливе місце відведено війні в Україні. Також згадується про ситуацію навколо Нагірного Карабаху (Мінський процес) та Придністров'я.

По-друге, розширення можливостей ОБСЄ щодо раннього попередження, запобігання конфліктам, врегулювання криз, постконфліктного відновлення. По-четверте, Німеччина прагне "надати імпульси розвитку економічного обміну в регіоні ОБСЄ, а також сприяти скороченню існуючих бар'єрів на шляху транскордонного співробітництва у сфері економіки та захисту навколишнього середовища" [4, с. 321].

По-третє, концентрація уваги на людському вимірі, де особливо наголошується, що «одним із основних напрямків діяльності Німеччини у 2016 р. стане сфера толерантності та неприпустимості дискримінації. Берлін продовжить багаторічну практику призначення спеціальних представників боротьби з нетерпимістю та дискримінацією» [4, с. 322].

І, нарешті, у документі наголошено на необхідності подальшого розвитку культурного обміну між товариствами, що передбачає, зокрема, роботу з молоддю.

Переходячи до діяльності Франції в ОБСЄ, варто сказати, що ця країна активно залучена до різних проектів ОБСЄ. По-третє, французькі експерти беруть участь у семінарах, організованих ОБСЄ боротьби з тероризмом [8, с. 123].

Франція виступає за більш активну роль Європейського союзу в рамках ОБСЄ, зокрема, за виділення Європейською комісією коштів для фінансування певних пріоритетних проектів Організації, спрямованих на економічне відновлення країн у постконфліктний період, знищення стрілецької зброї та боєприпасів, надання допомоги поліції і т.д. ОБСЄ, який отримує субсидії від Єврокомісії у рамках програми Допомоги спільнотам у справі реконструкції, розвитку та стабілізації (CARDS) з метою надання допомоги країнам Південно-Східної Європи у забезпеченні безпеки своїх кордонів» [13, с. 117].

Значною є діяльність Франції за посередництвом при конфліктах у Нагірному Карабаху, Україні та Придністров'ї. У 1992 році для нормалізації обстановки в Нагірному Карабаху була скликана Мінська конференція (пізніше - Мінська група), в якій головували США, Франція та Росія. Париж безпосередньо залучений і до мирного врегулювання в Україні не лише в рамках ОБСЄ, а й у «Нормандському форматі» [30, с. 145].

Після терористичних актів, що відбулися 7 та 8 січня 2015 р. в Парижі, питання запобігання расизму і нетерпимості в суспільстві стало найактуальніший. Тому Франція зацікавлена у діяльності ОБСЄ у гуманітарному вимірі, зокрема у виробленні БДППЛ рекомендацій щодо недопущення формування расистських настроїв [43, с. 56].

Німеччина та Франція більше за інших залучені до мирного процесу в Україні не лише в рамках ОБСЄ, а й у «Нормандському форматі». Говорячи про пріоритети Великобританії в ОБСЄ, варто зазначити, що вона найменша з усіх країн-учасниць залучена до процесів, що відбуваються в ОБСЄ. Проте Сполучене королівство підтверджує свою прихильність до ідей цієї організації: «ОБСЄ має унікальний всеосяжний підхід до безпеки, який охоплює широке

коло питань у Євроатлантичному та Євразійському просторі "від Ванкувера до Владивостока"» [48, с. 45].

Великобританія робить свій внесок у роботу ОБСЄ у врегулюванні конфліктів у регіоні, в тому числі і в Україні, куди відправила своїх спостерігачів. Найбільш важливою сферою діяльності ОБСЄ Великобританія традиційно вважає захист прав людини, основних свобод, демократії та верховенства права [50, с. 72].

Для країн-учасниць Півдня Європи в ОБСЄ найважливішою є тема міграційної кризи. Іспанія, яка головує в ОБСЄ у 2007 р., своїм головним пріоритетом тут бачить посилення Середземноморського спрямування ОБСЄ та пропонує призначити спецпредставника ОБСЄ у Середземноморському регіоні. Міграційна криза в Європі стала важким випробуванням для всього ЄС, але, як зазначає державний секретар із закордонних справ Іспанії І. Ібаньєс найбільше страждають саме країни Середземномор'я. «Ми маємо дивитися на південь і разом працювати для пошуку рішень спільних проблем. Ці виклики вимагають скоординованих дій у рамках ОБСЄ, а й у співпраці коїться з іншими організаціями, особливо ООН» [47, с. 23]. Цю ініціативу підтримують Франція та Італія.

Складовою стратегії партнерства ОБСЄ та провідних міжнародних організацій стала заснування представництв ОБСЄ при штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку, її регіональних відділеннях у Женеві та Відні, а також при ЄС у Брюсселі та Раді Європи у Страсбурзі. Розгортання глобальної інфраструктури представництв пояснюється необхідністю підвищення рівня координації програмної діяльності ОБСЄ з міжнародними організаціями та отриманням додаткових позабюджетних ресурсів у рамках такої співпраці (у дослідженні наголошується, що, завдяки співпраці з ООН та її закупівельними службами, Організація отримала прямий вихід на найбільшу технологічну компанію «Майкрософт» програмного забезпечення та обладнання для своїх потреб) [47, с. 15].

У рамках стратегії партнерства подальший розвиток отримало співробітництво ОБСЄ з Євросоюзом на основі об'єднання та координації програмної діяльності ОБСЄ та ЄС на Західних Балканах, а також у регіонах Центральної Азії та Південного Кавказу. Перевага такого підходу автори дослідження бачать у раціональному поділі праці між двома партнерами - «ОБСЄ надає нейтральний статус, інфраструктуру свого представництва в даних регіонах, великі зв'язки з місцевими політичними елітами та експертизу, а ЄС - політична вага і значні фінансові ресурси» (разом з тим імідж» ОБСЄ для реалізації своїх довгострокових цілей у цих регіонах) [49].

Позитивна сторона нової стратегії полягає в тому, що вона спрямована в тому числі на облік інтересів регіональних організацій, що виникли на пострадянському просторі - СНД, ОДКБ, ШОС та ЄАЕС - та розвиток у перспективі співробітництва з ними на основі збігу інтересів.

У контексті зростаючої ролі регіональних організацій у забезпеченні правопорядку в постконфліктних державах важливим прикладом є участь ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на сході України, що триває з 2014 року. Від самого початку російської агресії та ескалації ситуації на Донбасі ОБСЄ стала однією з ключових міжнародних структур, які безпосередньо залучені до мирного процесу.

З метою моніторингу ситуації та сприяння деескалації, вже у березні 2014 року була створена Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ (СММ) в Україні, яка мала мандат на здійснення беззбройного спостереження, верифікацію дотримання режиму припинення вогню, а також надання об'єктивної та неупередженої інформації про події у зоні конфлікту. СММ стала фактичним «очима і вухами» міжнародної спільноти на сході України. Зокрема, місія відігравала важливу роль у фіксації порушень Мінських домовленостей, пересуванні військової техніки, порушеннях прав людини та гуманітарній ситуації в регіоні.

Окрім технічного моніторингу, ОБСЄ взяла на себе функції посередника у політичному діалозі. Саме в рамках ОБСЄ було організовано діяльність

Тристоронньої контактної групи (ТКГ) за участі України, Росії та ОБСЄ, яка проводила регулярні зустрічі з метою обговорення шляхів деескалації конфлікту, обміну полоненими, встановлення режиму припинення вогню та вирішення гуманітарних питань. ОБСЄ також брала участь у забезпеченні реалізації «Мінських угод» як основного на той момент міжнародного інструмента врегулювання.

Попри обмеження мандату, технічні виклики та відсутність прямого впливу на сторони конфлікту, діяльність ОБСЄ в Україні засвідчила важливість її присутності як нейтрального міжнародного посередника. Водночас, ефективність організації була знижена через відсутність інструментів примусу та недостатню підтримку на рівні політичного тиску з боку окремих держав-учасниць. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році та з огляду на позицію Росії як члена ОБСЄ, діяльність СММ була припинена, що знову продемонструвало структурні слабкості організації.

Отже, кейс України виявив як сильні сторони ОБСЄ, такі як нейтральність, можливість моніторингу та діалогу, так і її обмеження, пов'язані з відсутністю виконавчих повноважень і єдності серед держав-членів. У зв'язку з цим, доцільно зазначити, що в умовах нових викликів безпеці в Європі ОБСЄ має відігравати активнішу роль у подоланні конфліктів, особливо в пострадянському просторі. Це вимагає не лише розширення її інституційного потенціалу та посилення політичної волі, а й глибшої координації з ООН, ЄС та іншими міжнародними структурами. Україні ж важливо продовжувати сприяти розвитку потенціалу ОБСЄ як платформи для діалогу та мирного врегулювання.

2.3. Неурядові організації та їх вплив на характер міжнародних відносин

На початку XXI століття структура світової політики стрімко ускладнюється. Дедалі більшу роль в процесах глобального управління

починають грати недержавні актори. Особливе місце у тому числі займають міжнародні неурядові організації (МНУО).

Міжнародна неурядова організація - це форма об'єднання представників громадськості різних країн світу, пов'язаних єдиною внутрішньою метою, що відповідає духу та принципам Статуту ООН та нормам міжнародного права, що не переслідує у своїй діяльності мету отримання прибутку та комерційних цілей, що функціонує на території більш ніж двох держав. Формальними атрибутами МНУО (організації, асоціації, фонду, руху, інституту, союзу тощо) є незалежність від влади, демократичні принципи побудови та чітко визначені програми дій, віддалені від політики та насильства. На відміну від міждержавних, неурядові організації не засновуються на основі договору між державами та створюються шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб, діяльність яких здійснюється поза рамками офіційної зовнішньої політики держав. Фактично МНУО створюється на підставі установчих документів, зареєстрованих відповідно до національного законодавства однієї держави, але в строгому юридичному плані діяльність міжнародних МНУО регулюється нормами саме міжнародного права, що досягається шляхом надання їм консультативного статусу з боку Організації Об'єднаних Націй [2, с. 108].

Неурядові організації в сучасному вигляді виникли ще в ХІХ столітті, проте суттєвого політичного впливу вони набули лише в останні півстоліття. Сам термін «неурядова організація» увійшов до міжнародно-юридичного лексикону під час створення Статуту Організації Об'єднаних Націй у 1945 року завдяки включенню до нього Статті 71 - радикальної на ті часи інновації, яка дозволила МНУО на легальних засадах брати участь у міжнародних відносинах та міждержавній дипломатії [17].

З цього часу кількість міжнародних МНУО неухильно збільшувалася, особливо бурхливе зростання неурядових організацій, як наголошують дослідники питання, припало на країни з ефективною системою державного управління та розвиненими демократичними інститутами. Загалом, якщо 1850 року у світі існувало лише 5 організацій цього типу, то 1914 — 330, 1939 — 730,

1970 - 2300, а 2000 року у світі налічувалося 45674 міжнародних неурядових організацій. В останнє десятиліття кількісне зростання МНУО особливо помітне: щороку у світі з'являються сотні неурядових організацій [13, с. 117].

Роль МНПО у вирішенні проблем глобального управління проявляється у різних формах. Сьогодні ці структури активно займаються питаннями гуманітарної допомоги, захисту прав людини та охорони навколишнього середовища, забезпечення миру та безпеки, беруть участь в освітніх програмах, спортивних проектах тощо. буд. і т.д. п. Саме неурядові організації доводять до відома урядів та світової громадськості потреби та сподівання звичайних людей, здійснюють громадянський контроль за діяльністю державних органів та сприяють активній участі мас у суспільно-політичному житті на місцевому та міжнародному рівнях. Вони забезпечують аналіз та експертну оцінку найрізноманітніших, у тому числі глобальних проблем, діють як механізм «раннього оповіщення» та допомагають здійснювати контроль за виконанням міжнародних угод. МНУО традиційно беруть участь у правотворчому процесі, впливаючи на позицію держав, розробляючи проекти угод, які надалі передаються на розгляд національних урядів та міжурядових організацій. Дедалі більше зростає роль глобальних МНУО у забезпеченні дотримання норм міжнародного права. Зрештою, значний вплив МНУО мають на формування міжнародної громадської думки та вироблення порядку денного світової політики [44, с. 45].

На думку вітчизняного дослідника Балута І. В., з яким важко не погодитися, на початку XXI століття МНУО активно діють за такими напрямками:

- порушують питання, які не зачіпаються діяльністю урядів;
- збирають, обробляють та поширюють інформацію про міжнародні проблеми, що потребують суспільної уваги (до речі, саме МНУО відіграли одну з ключових ролей у створенні глобальної комп'ютерної мережі Інтернет у сучасному вигляді);

- ініціюють конкретні підходи до вирішення таких проблем та спонукають уряди до укладання відповідних угод;
- лобіюють уряди та міждержавні структури з метою прийняття необхідних рішень;
- здійснюють спостереження за діяльністю урядів та міждержавних структур у тих чи інших сферах міжнародного життя та за виконанням державами та міжурядовими організаціями взятих на себе зобов'язань;
- мобілізують громадську думку та сприяють виникненню почуття причетності «простої людини» до великих міжнародних проблем [2, с. 110].

Більшість неурядових організацій створено для вирішення конкретних проблем. Це можуть бути екологічні (наприклад, «Грінпіс», Всесвітній фонд дикої природи), гуманітарні (Міжнародний Комітет Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, «Лікарі без кордонів»), організації в галузі захисту прав людини («Міжнародна Амністія», «Хьюман Райтс Вотч»), спеціалізовані наукові (Пагвоський рух, Римський клуб), спортивні (Міжнародний Олімпійський Комітет), релігійні (Всесвітня Рада Церков) та інші міжнародні неурядові організації [8, с. 131].

Міжнародні неурядові організації діють на всіх п'яти населених континентах Землі, причому їх штаб-квартири в основному розташовуються в розвинених країнах Півночі (близько 90% від загальної кількості; «Міжнародна Амністія» — у Лондоні, Міжнародний Комітет Червоного Хреста - в Женеві, "Оксфам" - в Оксфорді, "Грінпіс" - в Амстердамі і т. д.). Найбільш помітними у сфері глобального управління є неурядові організації гуманітарної, економічної та правозахисної спрямованості [36, с. 325].

Різні організації гуманітарного характеру існують кілька століть. Традиційно початок епохи міжнародних неурядових організацій прийнято відраховувати з часу заснування у 60-х роках XIX століття Міжнародного Комітету Червоного Хреста. Саме Червоний Хрест зробив вирішальний внесок у правила поведінки під час бойових дій, які діють досі⁴. Більше того, Червоний Хрест став, по суті, першим відомим брендом неурядових організацій, одним із

найємніших і найвідоміших символів поваги до прав людини на життя і дав поштовх становленню гуманітарного права як самостійної юридичної галузі. На полях битв численних війн XIX-XXI століть Червоний Хрест став практично єдиним знаком довіри організації та людям, які рятують життя [41, с. 34].

Гуманітарні неурядові організації діють кількох напрямках. Насамперед ці структури надають гуманітарну допомогу та підтримують біженців та постраждалих від воєн та стихійних лих. Широку популярність, наприклад, здобули дії гуманітарних МНУО під час конфлікту в Руанді в 1994 році, коли їхні активісти за кілька днів спорудили табори для 750 тисяч біженців. На початку XXI століття гуманітарні МНУО працюють практично у всіх гарячих точках світу. Важливою сферою їх роботи є надання інформації світовій спільноті про стан справ у регіонах громадянських конфліктів та умови розміщення біженців, а також забезпечення безпеки населення, яке постраждало від війни (наприклад, шляхом розмінування територій) [21, с. 45].

Велика увага в роботі гуманітарних МНПО приділяється й адресній благодійній допомозі, яка, як правило, виділяється на потреби людей, які зазнають фізичних та емоційних страждань та матеріальних труднощів. Залежно від ситуації це можуть бути продукти харчування, предмети першої необхідності, одяг, медикаменти, житло та багато іншого, необхідне підтримки життєдіяльності. Крім матеріальної підтримки багато організацій здійснюють програми із соціальної адаптації та надання психологічної допомоги. Найбільш поширені об'єкти цільової допомоги гуманітарних МНПО — інваліди, діти, люди похилого віку та біженці (а також колишні біженці) [39, с. 45].

Відповідний договір вже підписали понад 150 держав, щоправда, низка великих держав, зокрема США, Китай, Росія та Індія, поки що утримуються від цього кроку.

Масовий приплив великих міжнародних МНУО призводить до фактичного руйнування місцевих гуманітарних організацій, насамперед у секторі охорони здоров'я, що відбувається внаслідок витоку кваліфікованих кадрів з «тубільних» організацій до міжнародних неурядових структур, які пропонують місцевим

фахівцям набагато вищу заробітну плату та можливість еміграції у розвинені. Зрештою, присутність та активна діяльність міжнародних гуманітарних неурядових організацій, особливо у країнах «третього світу», сприяє створенню паразитної економіки та формує залежність населення від гуманітарних поставок [40, с. 45].

Значний спектр діяльності гуманітарних організацій присвячений наданню населенню медичних послуг, проте «медичними» ці НУО можна назвати досить умовно, оскільки для них характерні нечіткі цільові установки та велика різноманітність діяльності: від першої допомоги постраждалим під час стихійних лих та військових конфліктів до підтримки малого бізнесу. Найбільш важливими завданнями, пов'язаними з медициною, які ставлять перед собою гуманітарні МНУО, є боротьба з ВІЛ/СНІД та туберкульозом. При цьому, незважаючи на те, що медичні МНУО зазвичай заявляють, що їхня діяльність вільна від політики та ідеології, результати роботи в країнах, що розвиваються, показують, що запропоновані програми мають помітний вплив на місцеву ментальність, норми поведінки та систему міжособистісних відносин.

Важлива в сучасній системі глобального управління та роль міжнародних екологічних неурядових організацій. МНУО у сфері захисту навколишнього середовища реалізують безліч програм, як «польових», так і глобальних: спільно з урядами та міждержавними структурами вони ініціюють пошук підходів до вирішення екологічних проблем людства, беруть участь у розробці та спостереженні за виконанням договорів у галузі захисту навколишнього середовища. Протягом останніх сорока років екологічні МНУО брали участь у підготовці шести найважливіших міжнародних договорів щодо захисту довкілля, у тому числі у розробці Кіотського протоколу (1997 рік) та Конвенції про біологічне розмаїття (2000 рік) [41, с. 67].

Екологічні МНУО активно і часом досить успішно займаються лобіюванням урядів, транснаціональних корпорацій та міждержавних структур, оскільки одним із головних завдань є тиск на більш впливових і могутніх акторів мирополітичної системи з метою зміни політики щодо навколишнього

середовища. Це завдання дуже трудомістке, адже далеко не всі уряди і ТНК готові дотримуватися вказівок екологів, жертвуючи власними інтересами заради порятунку природи. Саме тому МНУО в галузі захисту навколишнього середовища доводиться вигадувати нові оригінальні ходи для реалізації подібних цілей [49].

Дії екологів, часом радикальні, створюють дуже суперечливу репутацію більшості міжнародних екологічних неурядових організацій. Найчастіше природоохоронні МНУО сприймаються не як реальні захисники довкілля, бо як обурювачі суспільного спокою або навіть як «п'ята колона», яка виконує чиєсь політичне замовлення. Так, наприклад, сьогодні кількість противників «Грінпіс» чи не менша, ніж його прихильників. Серед перших — норвезькі китобої, канадські дроворуби, працівники інших компаній, розорених «Грінпісом», громадські та політичні діячі, чия кар'єра обірвалася «завдяки» зусиллям «зелених», племена мисливців-аборигенів [1, с. 167].

Наступною впливовою групою глобальних МНПО є правозахисні структури. Бурхливе зростання організацій цього профілю припало на другу половину XX століття; в даний час вони діють по цілій низці напрямків, таких як захист універсальних прав і свобод людини; впровадження у світову практику правозахисних шляхом лобіювання урядів та міждержавних структур з метою зміни та/або ухвалення відповідних конвенцій та договорів; поширення інформації щодо порушень прав людини з метою привернути увагу за допомогою ЗМІ світової громадськості до конкретних проблем (наприклад, насильство щодо жінок та дітей); надання юридичної та гуманітарної допомоги людям, чиї права були порушені, тощо [16].

До найважливіших для громадянського суспільства прав та свобод правозахисні МНУО відносять свободу слова, зборів, асоціацій, віросповідання, доступу до інформації та ін. У фокусі їхньої уваги перебуває і проблема дотримання прав людини у пенітенціарній системі. Часто ці структури реалізують програми протидії торгівлі людьми та домашньому насильству. Крім захисту універсальних прав людини вони займаються правовою, соціальною та

психологічною допомогою цільовим групам населення: ВІЛ-інфікованим, громадянам, які постраждали від дії чи бездіяльності правоохоронних органів, знедоленим, в'язням совісті, національним меншинам та ін. Особливе місце у діяльності правозахисних МНУО займає робота з силовими [26 с. 108].

Офіційно глобальні правозахисні неурядові структури займають підкреслено аполітичну позицію. Формально вони критикують порушення прав людини, незалежно від поглядів чи політичної приналежності тих, хто несе якусь відповідальність, проте насправді їхня діяльність нерідко має явний політичний підтекст. Яскраво ілюструє цю тезу характеристика діяльності найбільшої міжнародної правозахисної організації «Хьюман Райтс Вотч». Статистика звітів цієї транснаціональної структури демонструє явну пристрасть, яку вона живить (або мала до зміни режиму) до деяких країн, насамперед до Росії, Китаю, Югославії, Білорусі, Іраку та ряду інших держав, які на міжнародній арені виступали або виступають у ролі опонентів США та їх. Крім звинувачень у політичній ангажованості своєї діяльності «Хьюман Райтс Вотч» нерідко критикується за втручання у внутрішні справи інших держав, у тому числі, з підтримки різних опозиціонерів і бунтівників (наприклад, у ході недавніх подій у казахському Жанаозені) [13, с. 117].

Найважливішою умовою для повноцінної та активної участі МНУО у процесах глобального управління є їхня взаємодія з національними державами. Ці відносини приймають різні форми і є не тільки діловими і проінформованими духом взаємодії, але і відносинами двох противників. Здебільшого міжнародні неурядові організації вважають за краще співпрацювати з державами, що приносить взаємну вигоду - МНУО отримують фінансову та правову підтримку від політичної еліти країни, а остання використовує можливості третього сектору, насамперед інформаційні, для підвищення ефективності системи державного управління. Важливою функцією міжнародних неурядових організацій є роль у встановленні зв'язків між державами і недержавними сегментами. На міжнародній арені МНУО можуть виступати посередниками між державами або різними державними структурами у вирішенні тих чи інших

нагальних проблем [41, с. 45]. При цьому іноді діяльність МНУО виявляється навіть ефективнішою, ніж зусилля держави, оскільки вони концентрують всю свою енергію на вирішенні окремих конкретних проблем (надання гуманітарної допомоги, розмінування, права жінок і дітей, питання в галузі народонаселення, розвитку та захисту навколишнього середовища і т.д.), що дозволяє, на відміну від своїх ресурсів, не розпорошувати сили. Так звана персоналізація послуг — це те, чим займаються неурядові організації у різних сферах соціального життя. Чим багатший вибір послуг, що надаються МНУО, та повніша інформація про них, тим швидше та ефективніше можуть бути вирішені різні проблеми в тому чи іншому суспільному сегменті. Крім того, для досягнення своїх цілей МНУО діють одразу на двох рівнях: локальному, за участю доморощених активістів, та міжнародному - спираючись на підтримку власної глобальної структури-мережі та світової громадської думки [2, с. 111].

Розширюється зміст діяльності окремих МНУО і навіть цілих категорій таких організацій: правозахисні структури дедалі частіше акцентують увагу не лише на захисті прав соціально незахищених верств населення, а й на економічних проблемах, що породжують нерівність; гуманітарні організації звертаються до теми екологічної безпеки; екологічні МНУО крім захисту довкілля займаються питаннями сільського господарства, контролю над поширенням озброєнь тощо.

Отже, діяльність МНУО охоплює майже всі сфери сучасного суспільства. Різні організації даного роду не тільки фіксують стан громадської думки з тих чи інших питань, а й є безпосередніми учасниками ключових подій сучасного міжнародного життя, змушуючи зважати на свої дії держави та інших акторів. Насамперед, МНУО надзвичайно активні у справі надання інформаційних (згадаймо роль МНУО у перетворенні Інтернету на глобальний феномен світового розвитку) та посередницьких послуг у відносинах між національними державами, міжурядовими організаціями, великими корпораціями, з одного боку, та укрій неоднорідним громадянським суспільством — з іншого. Роль

МНУО в організації доступу до отримання інформації безлічі людей неможливо переоцінити [13, с. 117].

Сучасний світ потребує організацій, які могли б працювати поза межами звичної системи міжнародних відносин, оптимізувати різні, часом негативні наслідки глобалізації, надавати підтримку національним урядам у таких питаннях, як захист навколишнього середовища чи права людини. Не можна не відзначити, що опитування громадської думки, що неодноразово проводяться, чітко показують, що рівень довіри звичайних громадян до неурядових організацій (особливо на Заході) дуже високий і найчастіше випереджає рейтинг не тільки бізнес-структур, а й політичних партій. Неурядові структури позитивно впливають на еволюцію демократичних інституцій у країнах, що розвиваються, і сприяє підвищенню ефективності системи державного управління (це наочно демонструють успішні приклади політичної трансформації, що відбулися за безпосередньої участі МНУО в останні роки в Бразилії, Чилі, Таїланді та на Філіппінах). З іншого боку, найчастіше їхня діяльність оцінюється як украй суперечлива, а самі структури неодноразово давали привід охарактеризувати себе як агентів впливу різних великих держав.

Отже, роль міжнародних та неурядових організацій у врегулюванні збройних конфліктів є багатовимірною і надзвичайно важливою в сучасних міжнародних відносинах. ООН, як універсальна міждержавна структура, залишається ключовим гравцем у підтриманні міжнародного миру та безпеки завдяки своєму нормативному впливу, мандатам миротворчих місій і здатності забезпечити легітимність дій світової спільноти. Попри це, ефективність ООН обмежується політичними бар'єрами, зокрема правом вето в Раді Безпеки, що унеможливлює оперативне реагування в деяких кризових ситуаціях.

ОБСЄ виступає прикладом регіонального підходу до безпеки, з акцентом на превентивну дипломатію, моніторинг та політичний діалог. В українському контексті діяльність ОБСЄ, зокрема через Спеціальну моніторингову місію, продемонструвала як важливість незалежного збору даних, так і обмеження, пов'язані з відсутністю виконавчих повноважень у зонах активного конфлікту.

Водночас неурядові організації дедалі активніше впливають на конфліктні процеси як на рівні політичного представництва, так і в питаннях гуманітарного реагування, моніторингу прав людини та транснаціональної адвокації. Вони здатні діяти там, де міждержавні структури обмежені політично чи юридично, і часто виступають як посередники між державами, громадянським суспільством і міжнародними механізмами. Їхня гнучкість, мобільність та експертна спроможність дозволяють неурядовому сектору бути потужним інструментом тиску на уряди й міжнародні органи з метою дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Загалом, ефективність врегулювання збройних конфліктів залежить від взаємодії між глобальними інституціями, регіональними організаціями та неурядовими структурами. В умовах трансформації міжнародного порядку та зростання кількості нестабільних регіонів, саме синергія між цими акторами визначає успішність миротворчих зусиль і забезпечення довготривалого миру.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ХХІ СТОЛІТТІ

3.1. Проблеми діяльності міжнародних організацій на сучасному етапі функціонування світової політичної системи

Сьогодні міжнародні організації стикаються з тим, що зміни, що відбуваються у світі, потребують нових підходів у діяльності самих МО. Деякі дослідники ставлять питання про те, наскільки МО, створені в період холодної війни та діючі на основі документів того періоду, здатні адекватно реагувати на нову ситуацію у світі. Зокрема, економічні успіхи таких країн, як Німеччина та Японія, спонукають їх перейнятися думкою про реформування ООН для зміни свого статусу в ній. У той же час, наприклад, включення Німеччини та Японії до постійних членів Ради Безпеки ООН породжує іншу проблему, пов'язану з посиленням впливу євразійського континенту в світові політиці. При цьому Африка і Латинська Америка з безліччю країн виявляються не представленими як постійні члени РБ [26].

Тісно пов'язана з цією темою проблема неоднорідності членів міжнародної організації. Одні держави мають великі політичні чи фінансові можливості, інші - менші.

Часто вона вирішується шляхом створення коаліцій держав для узгоджених дій для посилення свого впливу. Є й інші питання. Розвиток МО, подібний з аналогічним процесом у будь-якій іншій організації, нерідко супроводжується множенням кадрів та бюрократизацією, дублюванням функцій як усередині МО, так і між ними внаслідок їх чисельного розростання. Апарат виявляється нездатним оперативно вирішувати завдання, що стоять перед організацією. В результаті МО стає малоефективною. Крім того, рішення міжурядових організацій далеко не завжди добре виконуються, а то й зовсім ігноруються. Подібне може статися, наприклад, коли низка держав не бере участі

в роботі МО або виключена з неї [41, с. 145]. При характеристиці сучасних механізмів регулювання міжнародного порядку можна констатувати, що за останні 10-12 років було здійснено реорганізацію глобальних структур світового управління. Отже, що поряд з універсальними склалися менш формальні структури, що впливають на міжнародну політику. Прикладом може бути «група восьми». На початку ХХІ ст. ця напівформальна коаліція поряд з НАТО щодо практичної взаємодії стала нарівні з ООН [52, с. 113].

Особливою проблемою є питання реформування ООН. Обговорення цієї проблеми, що тривало, не дає позитивних результатів. Воно призвело лише до того, що розмови про старіння ООН та її неадекватність сучасної ситуації у світі стали рефреном промов та текстів на оонівські теми. Вістря критики спрямоване проти Ради Безпеки, всередині якої, відповідно до Статуту, зберігається переважний статус обмеженого кола п'яти постійних членів, які мають привілей вето на розглянуті рішення. Відповідно пропозиції про реформу так чи інакше концентруються навколо можливості збільшення кількості постійних членів РБ (за рахунок прийняття в нього деяких інших великих держав, наприклад Індії, Німеччини, Бразилії, Японії і т.д.) і пом'якшення консенсусної формули прийняття рішень. Отже, щоб принаймні деякі вердикти РБ приймалися простою більшістю без урахування [49].

Протягом останнього десятиліття у вітчизняній літературі тематиці міжнародних організацій приділялася досить велика увага. Зокрема, велика увага приділялася вивченню окремих організацій, діяльність яких представляє практичний інтерес для України - насамперед ООН, а також функціонування ЄС та регіональних організацій. Крім того, популярними темами стали регіональна співпраця та регулююча роль міжнародних організацій в умовах криз.

Як зазначається у сучасних дослідженнях, регіональні об'єднання динамічно розвиваються і їхня роль надалі тільки зростатиме. З погляду процесів глобального регулювання такий ефект пояснюється більшою керованістю малих підсистем.

Однією з найгостріших проблем у розвитку міжнародних організацій, на наш погляд, є відсутність узгодженості дій тих держав, на яких Статут ООН покладає особливу відповідальність за підтримку глобального миру та безпеки.

Жуковська Я. порушує суттєве питання щодо проблеми правового статусу Організації Об'єднаних Націй. Так, система цілей і завдань ООН, які вона демонструє протягом останніх років, є недостатньо ефективною, міжнародні проблеми не завжди вирішуються позитивно або не вирішуються зовсім. Багато хто вважає, що ООН потребує скасування, оскільки вже не справляється з тими завданнями, які покладені на неї. При цьому ми не говоримо про те, що існування цієї організації цілком можливе і прийнятне, проте очевидно, що її структура, функції та повноваження потребують модернізації [6].

Кацевич Т. також висвітлює проблему міжнародно-правового регулювання окремих областей, наприклад, міжнародно-правові відносини не повністю регулюються, виникають невирішені області, що призводить до неточностей та невизначеності у правовому статусі багатьох суб'єктів міжнародного права. Це унеможливлює багато міжнародних аспектів співробітництва держав у певних міжнародних організаціях, надає негативний вплив на розвиток відносин у міжнародно-правовій сфері [13, с. 117].

На даному етапі Організація Об'єднаних Націй має такі проблеми:

1) надмірна залежність від основного спонсора та держави, на території якої знаходиться штаб-квартира організації – Сполучені Штати Америки;

Більшість структур ООН розташована у США та державах Західної Європи. Це призводить до того, що громадяни, які живуть у цих державах, найчастіше приймаються на роботу до цієї організації. Також будь-яка організація, яка спонсорується певною державою, так чи інакше, залежить від думок та національних інтересів цієї держави. Наприклад, для ООН найплатоспроможнішою державою є США. Така ситуація призводить до упередженої суб'єктивної політики Організації Об'єднаних Націй, оскільки вона стає орієнтованою на інтереси відповідних країн [16].

2) зростаюча бюрократизація Організації;

На даному етапі Організація Об'єднаних Націй складається з 11 фондів та програм (ЮНІСЕФ, ВПП, ЮНФПА та ін.), 15 спеціалізованих агенцій (МВФ, ВООЗ, ЮНЕСКО та ін.) та 4 родинних організацій (СОТ, ОЗХО та ін.) – всі вони додаються до внутрішньої структури секретаріату. Це призводить до апарату Організації, що занадто розрісся, і наявності великої кількості бюрократичних структур усередині неї. Отже, в ООН відбувається дублювання функцій, збої у роботі, неефективності діяльності та, нарешті, до падіння авторитету Організації та недовіри до неї [23, с. 331].

3) проблема фінансування держави Організації;

Безперечно, ефективність роботи Організації Об'єднаних Націй щодо реалізації своїх програм повністю залежить від внесків кожної держави-учасниці. З цього випливає два неоднозначні висновки. З одного боку, як було сказано вище, що більше країна фінансує ООН, то менше об'єктивності в її роботі, організація стає більш залежною від інтересів держави, які вкладають більшу частину грошей до бюджету. З іншого боку, близько 40% країн є боржниками Організації. Це веде до зростання розриву фінансування між гуманітарними зверненнями ООН та сумами, вкладеними у ці звернення [31]. 4) ігнорування збільшеної ролі нових економічних та політичних країн-лідерів, а також нерівне представництво різних регіонів світу;

Приватним та більш несправедливим для інших держав-учасниць випадком є право «вето» постійних членів. Загалом усі рішення у Раді Безпеки приймаються шляхом консенсусу, що впливає на ефективність його роботи.

Наразі держави-учасниці в Організації Об'єднаних Націй мають різний статус та різну позицію щодо участі в діяльності ООН. Однак це не відповідає принципу Організації про рівну і справедливую участь усіх держав у вирішенні глобальних питань. З цього також випливає те, що найбільш впливові країни мають більше можливостей для реалізації своїх національних інтересів; крім цього багато країн, що розвиваються, починають боротися за кращий статус ООН, що може створювати різні конфліктні ситуації [16].

5) відсутність оперативності у реагуванні на міжнародні конфлікти, що веде до падіння авторитету Організації у світі;

За останні десятиліття Організація Об'єднаних Націй показала свою неповну участь у кризових ситуаціях світу. Так ООН не брала участі в переговорах щодо іранської ядерної програми у 2015 році, не змогла попередити та ефективно зреагувати на епідемію вірусу Ебола у 2014 році, не пропонувала жодних ініціатив щодо вирішення української кризи. Крім того, в даний час Організація фактично не діє в Сирії і не може запропонувати вирішення кризи, пов'язаної з біженцями та мігрантами.

6) перетворення Організації на арену для зіткнення інтересів найсильніших держав, що веде до нездатності виробити узгоджені підходи до вирішення різних проблем;

Сучасна ситуація у світі передбачає протистояння найрозвиненіших держав за володіння світовим лідерством. І найчастіше ці держави-учасниці переслідують різні цілі на світовій арені, що призводить до проблеми неможливості прийняття єдиного рішення в рамках співробітництва під егідою Організації Об'єднаних Націй [16].

7) неефективність у реалізації прийнятих рішень.

Важливим аспектом неефективності є нездатність держав-учасниць дійти згоди. Так, наприклад, відсутність ухвалення єдиного рішення щодо антитерористичної конвенції не дозволило Організації Об'єднаних Націй повноцінно виконувати свою роль зі збереження миру та безпеки, навіть якщо міжнародне співтовариство чекає на дії.

На додаток до цього, ухвалення рішення в ООН з будь-яких принципових питань стає можливим лише при досягненні компромісу або на основі обміну позицій. Через це на перший план виходить скоріше політична доцільність ухвалення рішення, а не аналіз питання, яким воно прийняте. Але якщо компромісу досягти не вдається (що показують приклади Іраку, Косова та Криму), то держави починають приймати рішення в обхід Ради Безпеки ООН, що послаблює повноваження цієї організації [23, с. 330].

Якщо спробувати підсумовувати всі вищезгадані проблеми, як зовнішні, так і внутрішні, то стає очевидним, що Організація Об'єднаних Націй на даний момент якщо готова пристосуватися до реалій, що з'явилися в ХХІ столітті, то її діяльність все одно буде недостатньо ефективною для збереження миру і безпеки.

Як підсумок, слід зазначити, що роль Організації Об'єднаних Націй у сучасному світі, безсумнівно, величезна, оскільки світовий порядок у ХХІ столітті стрімко змінюється під впливом багатьох факторів, і всі ці зміни необхідно контролювати. Тому для виконання цієї функції вкрай потрібна універсальна, всесвітня організація, здатна зберегти мир та безпеку. Наразі такою організацією є Організація Об'єднаних Націй [44, с. 78].

Цілі та Принципи цієї організації, прописані в її Статуті, на даний момент орієнтовані на сучасну ситуацію у світі. Крім того, багато Принцип Організації виникають одночасно з появою будь-яких світових проблем і питань, що, безсумнівно, показує її здатність реагувати на факти і ризики, що з'являються у світі.

В даний час Організація Об'єднаних Націй робить все можливе для збереження миру та безпеки. Робота в галузі сталого розвитку, прийняття Цілей розвитку тисячоліття та Цілей сталого розвитку наочно показують, що світ, координуючись між собою та співпрацюючи один з одним за допомогою Організації, готовий вирішувати глобальні проблеми всього людства.

Проте з іншого боку, в Організації Об'єднаних Націй все ще існують певні проблеми як усередині Організації, так і збереження її авторитету у світовому співтоваристві.

Загалом, можна підбити підсумок, що на даному етапі Організація Об'єднаних Націй переживає кризу своєї структури, що негативно впливає на її вплив у світі. Втім, ООН має всі можливості та передумови для власного реформування та вирішення своїх проблем у майбутньому.

3.2. Тенденції розвитку міжнародних організацій у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів

Глобалізація значно посилює взаємозалежність між державами, що, своєю чергою, вимагає тіснішої координації та поглибленого міжнародного співробітництва. У цьому контексті провідну роль відіграють міжнародні організації, які стають ключовими учасниками у вирішенні глобальних викликів — таких як кліматичні зміни, міграційні процеси, економічні потрясіння та питання безпеки. Ці структури виступають головними майданчиками для обговорення та прийняття рішень, які мають транснаціональний характер. Зокрема, Організація Об'єднаних Націй і Європейський Союз активно займаються формуванням та впровадженням міжнародної політики й угод, спрямованих на подолання зазначених проблем. Таким чином, глобалізація не лише змінює характер функціонування міжнародних інституцій, а й підвищує їхню значущість у сучасному світі [47, с. 22].

З метою ефективного реагування на нові загрози міжнародні організації проводять структурні перетворення та переглядають свої мандати. Завдяки цим реформам вони здатні оперативніше та точніше реагувати на глобальні виклики, зокрема пов'язані зі зміною клімату, міграційними кризами й загрозами безпеці. Одночасно з цим зростає роль регіональних структур, які налагоджують тіснішу співпрацю з глобальними інститутами, що дає змогу ефективніше вирішувати регіональні проблеми в контексті глобальних процесів. Такий формат взаємодії дозволяє гнучко враховувати регіональні особливості, одночасно підтримуючи загальносвітові стратегічні орієнтири [40, с. 67].

Міжнародні організації дедалі активніше впливають на формування загальносвітових норм і стандартів, які покликані забезпечити стійкий розвиток та захист інтересів людства. Вони виступають розробниками політик і регуляторних механізмів, що сприяють узгодженості дій держав у питаннях глобального масштабу.

Ефективність міжнародних інституцій у сучасних умовах є предметом як теоретичних досліджень, так і практичного аналізу, що пов'язано з їхньою здатністю вирішувати ключові світові проблеми. Дослідження конкретних випадків — таких як реагування на екологічні катастрофи, участь у миротворчих місіях чи організація гуманітарної допомоги — дозволяє оцінити досягнення й виявити чинники, які сприяли або, навпаки, завадили реалізації поставлених завдань. Основні бар'єри на шляху ефективної діяльності міжнародних організацій включають політичну складність досягнення консенсусу між державами-членами, дефіцит фінансування, громіздку бюрократичну структуру, а також культурні й політичні відмінності [35].

В умовах глобалізації міжнародні організації зазнають трансформацій, що робить їх центральними акторами у врегулюванні міжнародних відносин і розв'язанні глобальних проблем. Сучасний світ вимагає від них не лише ефективного виконання своїх функцій, а й високої адаптивності до динамічного глобального середовища. Посилюється їхня участь у формуванні міжнародних норм, а також спостерігається активне налагодження партнерств з приватними компаніями та громадськими організаціями задля реалізації спільних стратегічних ініціатив.

У ХХІ столітті поступово зростає значення міжнародних організацій у новій архітектурі світового порядку, яка формується на основі прагнення багатьох країн делегувати частину свого суверенітету наднаціональним інституціям. Цей процес є логічним і закономірним наслідком глобалізаційних змін, які сприяють розвитку міждержавного співробітництва в різних регіонах світу. Свідченням цього є активна участь країн у спільних політичних, економічних та соціальних ініціативах в межах міжнародних організацій, що помітно впливають на структуру сучасних міжнародних відносин.

Водночас, на наш погляд, досі не існує єдиного набору критеріїв для оцінки діяльності міжнародних організацій. Ми вважаємо за доцільне впровадити уніфіковані правила та стандарти, які були б обов'язковими для всіх

міжнародних інституцій. Саме такий підхід може забезпечити стабільність і порядок у глобальному середовищі.[49]

Динаміка кількості міжнародних організацій з початку XX ст., що описується логістичною закономірністю, свідчить про очікуване досягнення відносної межі кількості міжнародних організацій у першій половині XXI ст. на рівні приблизно 72 тис. організацій за швидкості зростання 0,12 організацій на рік. Швидкість зростання кількості міжнародних організацій на 90% залежить від зміни кількості неурядових організацій, зростання яких пов'язані з загальносвітовими демографічними процесами та його наслідками ринку праці, від швидкості зростання багатосторонніх міжнародних взаємодій, створення норм міжнародного права. Саме в період стрімкого зростання кількості неурядових організацій активізуються громадські рухи – екологічні, правозахисні та інші, що свідчить про становлення глобальної спільноти як актора міжнародних та глобальних відносин. Уповільнення зростання кількості МНУО на початку XXI ст. обумовлено процесами глобалізації, що дали змогу більш ефективно вести інформаційний обмін, що структурує світополітичну систему. Частковим досягненням завдань цих соціальних груп вважатимуться включення глобальних викликів сучасності до порядку денного найбільших міжурядових організацій та зовнішньополітичних стратегій держав, науково-аналітичне та правове забезпечення вирішення цих проблем [9, с. 207].

Логістичний характер зміни кількості міжнародних організацій вказує на те, що їхня еволюція повторює характер зростання основних параметрів розвитку людства. Подібно до біологічних видів міжнародні організації можуть трансформуватися в нові форми міжнародного життя, або на їх місце прийдуть інші міжнародні інститути, що відображається у різноманітті форм організацій, створюваних світовим співтовариством.

На основі проведеного аналізу можна визначити кількісні тенденції розвитку системи міжнародних організацій:

- швидке зростання кількості міжнародних організацій, пов'язане з актуалізацією глобальних проблем та багатостороннього

співробітництва, можливе у короткостроковому та середньостроковому періодах часу (від 1 року до 10 років);

- збалансоване довгострокове зростання кількості міжнародних організацій, пов'язане з якісними покращеннями системи міжнародних організацій, а також внутрішньоорганізаційною оптимізацією, що призводить до формування цілісної системи глобального управління;
- припинення через 40-50 років зростання кількості міжнародних організацій сучасного типу, пов'язане з кардинальною якісною трансформацією системи міжнародних організацій унаслідок появи нових міжнародних чи глобальних норм та принципів [47, с. 23].

Світова глобалізація нерозривно пов'язана з формуванням інтеграційних об'єднань у різних регіонах, які з часом еволюціонують у політичні, економічні та військові союзи. Національні держави поступово втрачають здатність самостійно розв'язувати складні економічні, соціальні, екологічні, науково-технічні та політичні виклики, тому вони все частіше об'єднують зусилля з іншими країнами, переважно сусідніми. У ХХІ столітті саме регіональні об'єднання здатні ефективно протистояти сучасним викликам. Глобалізація як процес формування єдиного світового господарства та регіональна інтеграція як створення єдиного регіонального комплексу є взаємозалежними явищами. Інтеграційні союзи реалізуються у різних формах і структурах міжнародних організацій [15, с. 172].

У широкому розумінні термін "інтеграція" означає створення нового цілого з окремих частин. Це процес злиття та об'єднання елементів у певну цілісність. У політичному контексті міжнародна інтеграція може передбачати формування нової політичної одиниці в межах певної території або появу політичного співтовариства без чіткої територіальної межі. У першому випадку йдеться про створення наднаціонального утворення - федерації чи конфедерації. Така інтеграція має регіональний характер і просторові кордони. Вона поступово зменшує значущість внутрішніх політичних меж між державами. Прикладом такого підходу є колишній СРСР [52, с. 90].

Інша форма політичної інтеграції передбачає створення співтовариства, об'єднаного не територією, а спільними культурними, соціальними та ціннісними орієнтирами. Учасники такого об'єднання можуть бути зв'язані спільною мовою, традиціями чи нормами, що забезпечує високий рівень взаєморозуміння. Як приклад можна навести угорсько-фінську спільноту, представники якої мешкають в Естонії, Фінляндії, Угорщині, Татарстані та інших регіонах [52, с. 80].

У процесі інтеграції держави часто передають частину свого суверенітету наднаціональним інституціям, зокрема міжнародним організаціям, особливо в тих сферах, де національне управління виявилось неефективним (наприклад, у фінансах чи торгівлі). У результаті утворюється регіональна квазідержава, в якій наднаціональні структури беруть на себе відповідальність за управління найпроблемнішими сферами. Наприклад, в межах ЄС сильні національні держави визнають свою відносну другорядність, поступаючись політичним впливом заради зміцнення міжнародного авторитету всього союзу [8, с. 128].

Існує поділ інтеграції на два типи — негативну та позитивну. Негативна інтеграція означає усунення національних бар'єрів на шляху до формування великого ринку без єдиної моделі економічної поведінки. Наприклад, йдеться про скасування митних зборів для окремих товарів. Такий підхід базується на неоліберальних принципах: зменшення державного втручання, скорочення соціальних витрат. Наднаціональні органи в цьому випадку виконують функцію арбітрів, які не дозволяють державам втручатися в ринкові процеси для підтримки рівної конкуренції [9, с. 203].

До проявів негативної інтеграції відноситься і введення євро як спільної валюти в ЄС, оскільки ця система не передбачає механізмів фінансової підтримки для країн-членів у разі економічних потрясінь. Держава, яка втратила контроль над національним ринком і фінансовими потоками, більше не визначає самостійно ключові параметри економічної політики, як-от монетарна політика чи оплата праці [16].

Позитивна інтеграція передбачає гармонізацію внутрішніх механізмів держав відповідно до загальної моделі, затвердженої наднаціональними органами. У ЄС прикладами такої інтеграції є сфери захисту прав споживачів, охорони навколишнього середовища та забезпечення безпеки праці. Цей тип інтеграції має більш соціально орієнтований характер, оскільки охоплює ті аспекти, які раніше залишалися поза увагою окремих урядів.

Під міжнародною економічною інтеграцією слід розуміти високий ступінь інтернаціоналізації виробництва, що ґрунтується на глибоких та стабільних зв'язках між національними економіками, і призводить до зрощення їх виробничих структур.

На сучасному етапі ключовими інтеграційними центрами у світовій економіці є так звана «тріада»:

1. Європейський Союз (ЄС) - об'єднує 27 країн, включаючи Німеччину, Францію, Італію, Польщу, Іспанію тощо. Тут досягнутий найвищий рівень економічної інтеграції: функціонує єдиний внутрішній ринок, а 12 держав входять до Економічного і валютного союзу [42, с. 56].
2. Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) - створена США, Канадою і Мексикою, передбачає не лише торгівлю без мит, але й лібералізацію інвестицій, робочої сили, послуг.
3. Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) - охоплює 21 країну з метою створення до 2020 року простору вільної торгівлі та руху інвестицій [49].

Через різноманітність міжнародних організацій складно надати єдине визначення цьому явищу. Проте існують три основні критерії класифікації: характер членства, географічний та функціональний виміри.

Найбільш базовим є членство: міжурядові організації (ООН, НАТО, ЄС, Всесвітній банк) створюються урядами і через договори [52, с. 114]; неурядові - об'єднують окремих осіб або групи (МКЧХ, Інтерпол, МОК тощо).

Деякі організації включають представників з багатьох регіонів, хоча самі не є глобальними. Наприклад, ОПЕК об'єднує країни з усіх частин світу, окрім Північної Америки та Європи, а НАТО - від США до Туреччини [8, с. 2129].

Міжурядові організації мають значно більший вплив на міжнародні процеси, ніж неурядові структури. Їх вважають найбільш розвиненими інструментами управління у сфері міжнародних відносин. Сучасна політична наука визнає, що такі МПО, як СОТ, НАТО, МВФ, часто відіграють роль важливішу, ніж окремі держави. Водночас ліберальний інституціоналізм розглядає їх як продовження інтересів держав. Під впливом глобалізаційних процесів трансформуються й самі державні інтереси — виникає потреба у координації, технічній та фінансовій підтримці з боку міжнародних інституцій. Найбільше значення мають МПО в економічній та соціальній сферах, а найменше — у питаннях безпеки [13, с. 118].

Втім, діяльність інтеграційних структур не позбавлена суперечностей: зіткнення національних і спільних інтересів, потреба поступитися частиною суверенітету, а також труднощі синхронного розвитку всіх членів угруповання.

Європейський Союз досяг успіху завдяки сприятливому поєднанню факторів: економічному потенціалу, рівномірному розподілу сил між великими країнами, історичній і культурній спільності, а також специфіці післявоєнної ситуації в Західній Європі. Проте в XXI столітті баланс сил і культурні традиції зазнали зовнішніх впливів [15, с. 170].

Регіональна інтеграція активно формувалася у другій половині XX століття як наслідок і прояв глобалізації. Її основою є спільні політичні та економічні інтереси сусідніх держав і спільне бачення майбутнього. Успішне інтеграційне об'єднання здатне змінити розподіл вигод і витрат глобалізації на користь країн-учасниць [23, с. 330].

Інтеграція допомагає забезпечити політичну стабільність, економічний розвиток і посилення позицій регіонального об'єднання у глобальному контексті. Для цього необхідні спільна відповідальність, ефективний механізм

прийняття рішень та еволюційний перехід від простих форм співпраці до складніших.

Отже, у сучасних умовах глобалізації міжнародні організації відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності, безпеки та сталого розвитку світової спільноти. Їх значення зростає внаслідок посилення взаємозалежності держав, що потребує ефективної координації зусиль на глобальному рівні. Міжнародні інституції не лише виступають платформами для врегулювання конфліктів і прийняття колективних рішень, а й активно впливають на формування глобальних норм і стандартів у сферах економіки, політики, екології та прав людини.

Еволюція міжнародних організацій відбувається у відповідь на нові виклики - від кліматичних змін до транснаціональної злочинності та міграційних криз. Це зумовлює необхідність реформування їхньої структури, підвищення гнучкості та результативності. Водночас міжнародні організації стикаються з рядом проблем: політична фрагментація, нерівномірність фінансування, внутрішня бюрократія та труднощі в досягненні консенсусу між державами-членами.

Глобалізація також сприяє зростанню регіональних інтеграційних об'єднань, які беруть на себе функції наднаціонального управління у визначених сферах, демонструючи приклад успішної делегації суверенітету. Інтеграційні процеси - як у межах Європейського Союзу, так і в рамках інших регіональних структур - є прикладом того, як взаємодія на регіональному рівні доповнює глобальні механізми врядування.

Отже, міжнародні організації є невід'ємним елементом сучасної системи глобального управління. Вони виступають не лише посередниками між державами, а й самостійними суб'єктами, здатними формувати порядок денний світової політики. Подальше підвищення їх ефективності потребує адаптації до швидкоплинних змін міжнародного середовища, посилення співпраці з іншими учасниками глобального процесу — державами, неурядовими організаціями, приватним сектором і громадянським суспільством.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на основі проведених досліджень здійснено узагальнення і практичне вирішення актуального питання з'ясування ролі міжнародних організацій на міжнародній політичній арені.

За проведеними дослідженнями зроблено основні висновки :

1. Визначено сутність міжнародних організацій, що полягає у єднанні державних та недержавних організацій (асоціацій), котрі створені задля досягнення спільних цілей і діють на постійній основі. Вони утворюються з метою своєчасного розв'язання міждержавних проблем і конфліктів та виступають як посередники між державами, сприяють зближенню народів з різних країн.

2. Всі міжнародні організації поділяються на міжурядові організації та міжнародні неурядові (недержавні громадські) організації. Мета створення міжнародних організацій полягає у вирішенні задач з різних областей: політичної (наприклад, ОБСЄ та ін.); військової (наприклад, НАТО та ін.); наукової (наприклад, Європейське космічне агентство та ін.); економічної (наприклад, ЄС та ін.); фінансової (наприклад, МВФ та ін.); соціальної (наприклад, МОП та ін.).

Міжнародні організації утворюються на основі угоди та мають свою затверджену організаційну структуру, штаб-квартиру, членів-учасників та допоміжні органи. Міжнародні організації мають свої особливості та носять різні найменування: організація, фонд, банк, спілка, агентство, але на статус це не впливає, оскільки мета їхнього створення – розв'язання проблем загальносвітового значення, виконання регулюючої функції у світовій економіці.

3. Водночас у світі сформувалася досить однорідна думка щодо функцій, що виконуються міжнародними організаціями. Відповідно до неї виділяють такі функції:

1) Сприяння: - організація міжнародних конференцій; - збір і аналіз статистичних і фактичних матеріалів; - публікація і поширення статистики і

досліджень; - надання приміщень секретаріату для проведення багатосторонніх і двосторонніх переговорів

2) Спостереження – сприяння з можливістю формулювання і оприлюднення офіційної точки зору організації на ті чи інші проблеми, що є способом створення громадської думки і впливу на економічну політику країни.

3) Нагляд – більш жорстка форма спостереження, пов'язана із зобов'язанням країн повідомляти на регулярній основі і за встановленою формою дані про своє становище і вислуховувати рекомендації по суті поточного економічного розвитку.

4) Регулювання – нагляд, що спирається на примус країн до виконання рекомендацій міжнародного співтовариства через розробку відповідних міжнародних норм і механізмів примусу до їх виконання.

5) Контроль – функції, які полягають у здійсненні контролю за відповідністю поведінки держав нормам міжнародного права, а також резолюцій. У цих цілях організації мають право збирати та аналізувати відповідну інформацію, обговорювати її і висловлювати свою думку в резолюціях.

6) Інформативна функція полягає в тому, що міжнародні організації виступають в якості найбільших одержувачів, передавачів і каналів поширення інформації.

4. Якщо проаналізувати сутність та специфіку ООН, як універсального інституту міжнародних відносин можна дійти однозначного висновку про її належність до міжнародних міжурядових організацій. Про це свідчить та обставина, що Організація Об'єднаних Націй була створена на основі відповідного Статуту 1945 р. Цей статут виступає як міжнародний договір універсального характеру, що закріплює основи міжнародного правопорядку в сучасному суспільстві. Крім цього, ООН була заснована державами, які виступають у рамках Організації Об'єднаних Націй як рівноправні партнери, що дозволяє розглядати цю організацію як похідний чи вторинний суб'єкт міжнародного права.

Як уже зазначалося вище, ООН спочатку створювалася як організація, покликана бути центром для координації діяльності держав, спрямованої на захист миру та організацію ефективної співпраці між різними країнами, що ґрунтується на цивілізованих демократичних засадах. Для реалізації цих цілей Організація Об'єднаних Націй наділена певною правосуб'єктністю у міжнародно-правових відносинах, яка необхідна для реалізації функцій організації, що розглядається.

Загалом ООН характеризується специфічною правосуб'єктністю, що характеризується значними відмінностями в порівнянні з правосуб'єктністю окремих держав. Зміст правоздатності Організації Об'єднаних Націй визначається її Статутом та іншими міжнародними нормативно-правовими актами.

5. У сьогоdnішньому світі зросла значимість безпеки в таких сферах суспільного життя, як економіка, екологія, культура та ін., але це не применшує значення жорсткої, військової безпеки, яка продовжує відігравати провідну роль у забезпеченні миру та стабільності для всіх учасників міжнародно-політичного процесу.

В цих умовах заходом щодо її забезпечення виступають наддержавні утворення, а саме: різні міжнародні об'єднання, серед яких особливому місці перебувають міжнародні організації. У ХХ ст. відбувається безперечно зростання ролі цих структур у забезпеченні захищеності від будь-яких загроз учасників міжнародно-політичного процесу. Серед них інтерес викликає Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка здійснює підтримку країн, які потребують допомоги щодо встановлення стабільності та миру на своїй території.

Роль Організації з безпеки та співробітництва в Європі у сучасних міжнародних відносинах є суперечливою. З одного боку, ОБСЄ втратила той статус, який мав у 1970-1980-ті роки. З іншого боку, ОБСЄ залишається одним із небагатьох майданчиків для діалогу не лише між ворогуючими державами під

час конфлікту, але й вироблення спільних рішень головними гравцями міжнародної арени.

Провідні європейські країни солідарні з ключових питань міжнародного порядку денного. Слова про підтримку миру, безпеки та сталого розвитку у регіоні звучать у заявах представників усіх країн-учасниць. Але можна констатувати, що кожна країна по-різному розставляють акценти в ОБСЄ. Так, Німеччина та Франція за допомогою ОБСЄ підтримують свій статус значних гравців на міжнародній арені, Великобританія розглядає ОБСЄ здебільшого в її гуманітарному вимірі та діяльності БДПЛ, для Іспанії та Італії ж пріоритетним є використання можливостей ОБСЄ у справі.

6. Сьогодні очевидно, що без залучення громадськості до системи державного управління неможливо вдало вирішувати численні глобальні проблеми. На світовій арені особливої ваги набувають актори, які мають мережеву структуру, тобто неурядові організації. Саме тому з кожним роком роль МНУО як системних гравців міжнародної структури як реальних учасників процесів глобального управління дедалі більше зростає. Як визнані і легітимні актори світової політичної системи міжнародні неурядові організації не лише виражають громадську думку та впливають на її формування, а й надають серйозний вплив на світовий розвиток за допомогою участі у вирішенні соціально-гуманітарних проблем людства.

7. На сучасному етапі глобалізації економіки тенденції міжнародних організацій полягають у визначенні перебігу розвитку як світової економіки внаслідок багатосторонньої співпраці, так і внутрішньої економіки країн-членів. Міжнародні організації дозволяють забезпечити країнам-учасницям однаковий рівень захищеності від глобальних проблем та загроз. Розвиток міжнародних організацій та їх сучасна діяльність має певні вади та проблеми, що стосуються питань стійкості в їхній діяльності та механізмів забезпечення виконання зобов'язань сторонами.

Міжнародні організації являються майданчиком комунікацій і фактором миротворчих, гуманітарних процесів, тому цей ресурс активно використовується

державами для врегулювання конфліктів. Проте міжнародні організації мають обмежені можливості для знаходження компромісу у зв'язку з політичними, ідеологічними, економічними розходженнями у поглядах конфліктуючих сторін. Міжнародні організації відіграють важливу функцію платформи для комунікації між учасниками конфлікту, а також третьої сторони у перемовинах. Необхідно залучати незалежних міжнародних посередників для ефективного процесу роззброєння та виведення іноземних збройних формувань.

Визначено пріоритетні напрями розвитку міжнародних організацій та встановлено, що глобалізація, що прискорюється, вестиме до подальшого збільшення кількості міжнародних організацій. Збільшення ролі міжнародних організацій вимагає від них розробки відповідної стратегії з управління та регулювання міжнародною системою. У подальшому співпраця держав у рамках дії міжнародних організацій все більше розумітиметься як продовження національних механізмів постановки та вирішення відповідних завдань. Це спричинить зближення внутрішньої і до зовнішньої політики країн. Держави виявлятимуть більшу готовність поділитися своїм суверенітетом із міжнародними організаціями, що може сприяти підвищенню ролі та значущості останніх у міжнародних відносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко І.В. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підручник. Дніпро : ДДУВС, 2021. 164 с.
2. Балута І.В. Аналіз діяльності міжнародних неурядових організацій в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017 № 1. С. 106–112.
3. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л.І. Міжнародні економічні організації : навчальний посібник. К. : ВД «Професіонал», 2006. 352 с.
4. Дубовик В. Зміни міжнародної системи безпеки в умовах трансформації міжнародного правопорядку: діяльність ОБСЄ. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 319–322.
5. Денисенко С. І. Проблеми застосування норм міжнародного гуманітарного права в сучасних збройних конфліктах... Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 103–107.
6. Жукорська Я. М. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН. *Часопис Київського університету права*. № 4. С. 423–426. 2020.
7. Зеленський закликав до реформування ООН. 2020. URL : https://zik.ua/news/politics/zelenskyi_zaklykav_do_reformuvannia_oon_98155 3 (дата звернення: 23.02.2025).
8. Іваницька О.П. Проблеми й шляхи трансформації ООН у контексті російсько-української війни. *Політичне життя*. 2022. С. 120–132.
9. Іванчик М. Роль міжнародних організацій у системі безпеки країн регіону. 2014. С. 200–206.
10. Козак Ю.Г. Міжнародні організації. Київ. Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.

- 11.Кучик О. Еволюція поняття міжнародної організації: теоретико-методологічний аспект. URL : <https://intrel.lnu.edu.ua/...> (дата звернення 18.03.2025).
- 12.Кучик О., Кучик Г. Формування концепту «міжнародні організації»... Вісник Львівського університету, 2017. Вип. 42. С. 84–96.
- 13.Кацевич Т. Європейська політика безпеки та роль міжнародних організацій... *Українознавчий альманах*. № 24. С. 115–119. 2019
- 14.Колісніченко К.С. Особливості мандатної системи Ліги Націй... Держава і право. Вип. 48. 2010. С. 578–583.
- 15.Лисенко Л. Діяльність ОБСЄ в зоні конфлікту на Сході України. Чорноморські політологічні читання. 2015. С. 169–173.
- 16.Лікарчук Д.С. Роль міжнародних організацій у врегулюванні зовнішньополітичних конфліктів. URL : <http://international-relations.knukim.edu.ua/...> (дата звернення 17.03.2025).
- 17.Статут ООН. URL: <https://unic.un.org/...> (дата звернення 13.03.2025).
- 18.Скрипник О.М. Історія міжнародних організацій. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. 226 с.
- 19.Міжнародні організації: навч. посіб. Київ: *Центр учбової літератури*, 2007. 440 с.
- 20.Міжнародна організація з міграції (МОМ). URL : <https://geneva.mfa.gov.ua/...> (дата звернення 17.03.2025).
- 21.Міжнародні неурядові організації. Навч. посібн. Київ : ТОВ «Видавництво «Логос», 2009. 130 с.
- 22.Мокій А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. Міжнародні організації : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

- 23.Мельник Я.О., Чальцева О.М. Формування нової системи міжнародних відносин... Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 330–334.
- 24.Назаровська І.Г. Основні суб'єкти превентивної дипломатії. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 108 (Ч. І). С. 115.
- 25.Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL: [https://mtu.gov.ua/...](https://mtu.gov.ua/) (дата звернення 18.03.2025).
- 26.Про Раду Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-66coe/about-coe> (дата звернення 01.04.2025).
- 27.Скрипник О.М. Історія міжнародних організацій : навч. посіб. Умань, 2011. 226 с.
- 28.Тимченко Л.Д. Міжнародне право : підручник. Київ : Знання, 2012. 631 с.
- 29.Ткаченко А.М., Воронкова В.Г., Ткаченко М.О. Міжнародні економічні відносини : навч. посібник. К. : Видавничий дім «Професіонал», 2009. 352 с.
- 30.Фесенко М.В. Безпекові питання в контексті реформування ООН. 2017. С. 137–147.
- 31.Цілісність сектору безпеки. Міжнародні організації. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk> (дата звернення 12.03.2025).
- 32.Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації. Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2001. 340 с.
- 33.Шеренговський Д.В. Поняття та сутність конфліктогенності міжнародних систем. URL: [https://www.academia.edu/...](https://www.academia.edu/) (дата звернення 17.04.2025).
- 34.Шуклін Ф., Гуменюк А. Історія створення ООН. Київ, 2023. С. 329–332.
- 35.Ювілейне засідання ООН. URL: [https://zik.ua/...](https://zik.ua/) (дата звернення: 23.03.2025).

36. Alvarez J.E. International Organizations: Then and Now. *AJIL*. 2006; 100(2): 324–347.
37. Abbott K.W., Snidal D. Why States Act through Formal International Organizations. *JCR*. 1998; 42(1): 3–32.
38. Carlsnaes W., Simmons B.A., Risse T. (Eds.). *Handbook of International Relations*. London: SAGE, 2012. 904 p.
39. Basic Facts about the United Nations. 42d Ed. United Nations, 2017. 267 p.
40. Gutner T. *International Organizations in World Politics*. SAGE, 2017. 304 p.
41. Weiss T.G., Wilkinson R. (Eds.). *International Organization and Global Governance*. Routledge, 2018. 806 p.
42. Atieno C., Robinson C. (Eds.). *Post-conflict Security, Peace and Development*. Springer, 2019. 148 p.
43. Fahron-Hussey C. *Military Crisis Management Operations by NATO and the EU*. Springer, 2019. 343 p.
44. Hurd I. *International Organizations: Politics, Law, Practice*. CUP, 2020. 334 p.
45. Karns M., Mingst K., Stiles K. *International Organizations*. 3rd ed. Lynne Rienner, 2015. 650 p.
46. Freire M. *Conflict and Security in the Former Soviet Union*. Ashgate, 2003. 288 p.
47. Greminger T. Making the OSCE More Effective. *OSCE Insights*, 2021. P. 13–25.
48. Kemp W. *OSCE Peace Operations*. International Peace Institute, 2016. 20 p.
49. Kissinger H. How to avoid another world war. *The Spectator*, 2022. URL: <https://www.spectator.co.uk/...> (дата звернення: 04.04.2023).

50. Oberson F. OSCE Special Monitoring in Ukraine. OSCE Academy, 2021. P. 47–75.
51. Tzivaras I. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). The Hague: T.M.C Asser Press, 2022. P. 555–573.
52. Debuysere L., Blockmans S. The EU and Crisis Response. Manchester UP, 2021. P. 86–114.